МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Матеріали
ІІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Київ, 30 квітня 2025 року)

За загальною редакцією
доктора політичних наук, професора
О. А. Третяка

Ніжин – 2025

УДК 32.019.51

С 91 Громадсько-політична діяльність та соціально-гуманітарні науки в умовах російської агресії : матеріали ІІІ Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Київ, 30 квітня 2025 р.) ; за заг. ред. О. А. Третяка / МОН України, Державний ун-т «Київський авіаційний інститут» – Ніжин : вид-во НДУ імені М. Гоголя, 2025. – 134 с.

Збірник містить тези доповідей, які присвячені актуальним проблемам громадсько-політичної діяльності та розвитку соціально-гуманітарних наук в умовах російської агресії; безпековому виміру громадсько-політичної активності, громадсько-політичній активності молоді, політичним аспектам розвитку міжнародних відносин і систем безпеки, міжнародному виміру громадсько-політичної активності тощо. Для науковців, студентів, аспірантів, державних службовців та працівників органів місцевого самоврядування, активістів політичних партій, громадських організацій і рухів.

УДК 32.019.51

Тези доповідей друкуються мовою оригіналу.
Відповідальність за точність поданих фактів, цитат і прізвищ несуть автори та їх керівники.

© ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут», 2025

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО ЧЛЕНА ПРЕЗИДІЇ АКАДЕМІЇ НАУК ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ, АКАДЕМІКА-СЕКРЕТАРЯ НАУКОВОГО ВІДДІЛЕННЯ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ ПРОФЕСОРА М. П. НЕДЮХИ	***9***
Секція І СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	
ТРЕТЯК О. А. **СИСТЕМНИЙ ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**	**12**
БАТРИМЕНКО О. В. **ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**	**14**
КЛИМОНЧУК В. Й. **КРАЇНИ БАЛТІЇ ТА РОЗБУДОВА ЄВРОАТЛАНТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ**	**17**
ГОРБАТЕНКО В. П. **КОМПОНЕНТИ ІДЕОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОГО РАШИЗМУ**	**26**
КОРЕНЬ Є.Р. **CONCEPT OF ARCHETYPE AND DISCUSSIONS ABOUT IT IN JUNGIAN STUDIES**	**29**
РОМАНЕНКО Ю. В. **ПРОБЛЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЦІННІСНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ В СОЦІОЛОГІЇ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЯХ: ТЕОРЕТИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**	**35**
ТОВПИГА К. Ю. **СТРАТЕГІЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА ЕММАНУЕЛЯ МАКРОНА У ВРЕГУЛЮВАННІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**	**46**

БАЖИН В. А. КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СОЦІАЛЬНИХ НАУКАХ: ШЛЯХ ДО ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК	**49**
КОВАЛЕНКО В. О. **ІНСТИТУТ ЛОБІЗМУ ЯК ЧИННИК КОНФЛІКТНОСТІ ТА ЗГОДИ**	**27**
БІЛОКОНЬ О. А. **ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ВОЄННОГО ЧАСУ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**	**53**
ГЛАДКИХ В. В., БОНДАРЬ А. О. **ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЧИННИК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**	**57**
НЕДЮХА М. П., ГЛУЩЕНКО С. О. **ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**	**60**
ГОЛИК І. В. **МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА МОЛОДІЖНУ ПОЛІТИКУ В УКРАЇНІ**	**64**
ГОЛОМАХ А. О. **ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН СВІТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**	**66**
ЄРШАКОВ О. О. **ВИБОРЧІ МОДЕЛІ ЄС І ДЕМОКРАТИЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ**	**69**
КОНОНУЧЕНКО А. О. **СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ**	**74**
КОСЮК В. В. **ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ У РЕГІОНІ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕМОКРАТІЙ ТА ЗОВНІШНІ ВПЛИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ**	**77**

КУЗЬМЕНКО Т. П. **ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВПО ЯК ФАКТОР СТАБІЛЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: АНАЛІЗ ДЕТЕРМІНАНТ ТА МЕХАНІЗМІВ**	**81**
КУШНЕРЧУК С. С. **ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ПОЛІТИЧНИХ АКТОРІВ У БАГАТОПОЛЯРНОМУ СВІТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**	**84**
МАНУКЯН Г. Ж. **ПОЛІТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**	**88**
МЕДВЕДЄВ В. О. **НАТО ЯК КЛЮЧОВИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**	**91**
МЕЛЬНИК П. О. **ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ**	**94**

Секція ІІ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ І ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	
МОТРУК А. Д. **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ**	**97**
ПИЛИПЕНКО В. В. **ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПОВЕДІНКУ ВИБОРЦІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД**	**100**
САВКІН С. В. **МИРОТВОРЧІ ОПЕРАЦІЇ ООН НА БАЛКАНАХ ЯК МОДЕЛЬ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У ХХІ СТОЛІТТІ**	**104**
СЕРГІЄНКО О. О. **ВІД ОПОРУ ДО ІНТЕГРАЦІЇ: ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ВІЙНИ**	**106**
СТАДНІК О. В. **ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ**	**110**
ТАРАСЕНКО М. К. **МІГРАЦІЙНИЙ ЧИННИК В БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС**	**114**
ТАРАСОВ М. Т. **РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК АКТОРИ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ**	**119**
ХОМЕНКО Т. В. **ДИПЛОМАТІЯ ВІЙНИ: ПОЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УКРАЇНИ**	**122**
ШЕГЕРА В. Р. **ВПЛИВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН НА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ**	**126**

ШЕГЕРА Д. Р. **ПРОТИДІЯ ФЕЙКАМ ТА ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАГРОЗАМ У КРАЇНАХ ЄС: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ВИКЛИКИ**	**130**
АЛЄКСЄЄНКО А. І. **ФОРМА ПРАВЛІННЯ В СУЧАСНОМУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ДИСКУРСІ**	**134**
ПАВЛЕНКО А. О. **ПОСТДЕМОКРАТІЯ ТА СУЧАСНІ ДОСЛІДНІ КОНТЕКСТИ**	**137**

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні колеги!

Щиро вітаю Вас на науковій конференції, присвяченій громадсько-політичній діяльності та соціально-гуманітарним наукам в умовах безперервної російської агресії. Ми зібралися сьогодні, навесні 2025 року, щоб спільно заглибитися в динамічну сферу соціальних наук, критично осмислити події 2024 та початку 2025 років та окреслити шляхи розбудови стійкого українського суспільства в умовах ворожого вторгнення. Соціальні та гуманітарні науки – це комплекс наукових дисциплін, що допомагає ретельно досліджувати складну специфіку людської поведінки, суспільні структури та взаємодію різноманітних культур. У цьому пошуку знань ми прагнемо не лише «розшифрувати» складності громадсько-політичної діяльності, але й використати це розуміння для покращення суспільства в цілому. Особливо це стосується сучасної України, яка вже понад три роки протистоїть повномасштабній агресії, яка трансформувала всі аспекти нашого життя.

Наша конференція – це простір для обміну ідеями у надзвичайно складних умовах. Ми пам'ятаємо події 2024 року, що принесли як нові виклики на фронті, так і подальшу ескалацію інформаційної війни. Ми усвідомлюємо, як важливо сьогодні, на середину 2025 року, не лише аналізувати, але й прогнозувати подальший розвиток подій, розуміючи, як змінюється громадсько-політична поведінка під впливом тривалого стресу та невизначеності. Це місце, де вчені, дослідники та студенти збираються, аби поділитися думками, оскаржити припущення та спільно просувати наше розуміння складної мережі громадсько-політичних взаємодій.

Саме на цьому інтелектуальному перехресті виникають прориви, кристалізуються нові перспективи та закладається фундамент для трансформаційних змін. Орієнтуючись у величезному просторі соціальних

наук, слід визнати взаємозв'язок багатьох соціально-гуманітарних дисциплін – від соціології та психології до економіки, політології та антропології. Кожний внесок, здійснений в галузі соціальних та поведінкових наук, сприяє розширенню розуміння громадсько-політичної діяльності, надаючи нам інструменти для вирішення сучасних викликів і формування більш справедливого та сталого майбутнього. Це особливо актуально, коли ми бачимо, як агресор продовжує спроби дестабілізації суспільства через маніпуляції, пропаганду та кібератаки, посилюючи свою гібридну війну, що набула нових обертів у 2024 році. У сучасних наукових дослідженнях політологи та інші соціальні дослідники створюють середовище, яке заохочує діалог, дебати та перехресне поширення ідей. Завдяки співпраці та обміну точками зору українська наукова спільнота може розвивати колективний інтелект, який виходить за рамки дисципліни та спонукає нас до інноваційних рішень складних проблем, з якими стикається наша глобальна спільнота. Адже лише спільними зусиллями, спираючись на достовірні наукові знання, ми зможемо ефективно протистояти викликам, що постали перед Україною.

Події 2024-2025 років підтвердили, що агресор не відмовляється від своїх максималістських цілей, що вимагає постійного переосмислення його стратегії. Вивчення соціально-гуманітарних дисциплін включає аналіз і вирішення політичних конфліктів. Фахівці суспільних наук можуть надати цінну інформацію про природу конфлікту, потенційні шляхи деескалації та стратегії сталої світобудови. Особливо актуальним стає дослідження моделей поведінки населення на окупованих територіях та їхньої реінтеграції після деокупації.

Боротьба України з російською агресією показала, як важливо продовжувати фіксацію злочинів та притягнення винних до відповідальності, незважаючи на складність цього процесу. Політологи та соціологи досліджують громадську думку та роль ЗМІ у формуванні наративів під час

конфліктів. Розуміння того, як інформація поширюється та отримується, можна отримати розуміння внутрішнього та міжнародного сприйняття вторгнення та його наслідків. Ми бачимо, як у 2024-2025 роках масштаби інформаційних кампаній лише посилились, використовуючи новітні технології, включно зі штучним інтелектом, для поширення дезінформації. Політологи, соціологи та фахівці-міжнародники сприяють формуванню обґрунтованих політичних рекомендацій для урядів і міжнародних організацій. Ці рекомендації можуть стосуватися дипломатичної відповіді, економічних санкцій, гуманітарної допомоги та інших заходів, спрямованих на вирішення кризи. Наша спільна мета – допомогти Україні вистояти, відновитися та стати ще сильнішою. Завдяки креативному аналізу історичних і сучасних політичних подій соціальні науки допомагають визначити закономірності та фактори, які сприяють конфлікту. Ці знання мають вирішальне значення для розробки стратегій запобігання подібним кризам у майбутньому.

Зрештою, важливість соціально-гуманітарного дискурсу та широкого наукового діалогу під час російського вторгнення в Україну полягає в його здатності забезпечити всебічне розуміння багатовимірних аспектів агресії, інформувати про політичні та соціальні відповіді та зробити внесок у комплексне дослідження міжнародних відносин та безпеки.

Дякую за увагу та бажаю нам усім плідної роботи, глибоких дискусій та нових відкриттів!

Член Президії Академії наук вищої школи України, академік-секретар наукового відділення політології та соціології, професор кафедри соціології та політичних наук факультету психології, комунікацій та перекладу Державного університету «Київський авіаційний інститут», співорганізатор науково-практичної конференції професор М. П. Недюха

СЕКЦІЯ І. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ

Третяк Олексій Анатолійович

доктор політичних наук, професор,

завідувач кафедри політології

Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

СИСТЕМНИЙ ЕТНОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Експертиза політичних рішень в сфері сучасних міжетнічних відносин передбачає наявність методологічного підґрунтя, яке буде орієнтоване на здобуття раціональних та зважених настанов етнополітики. Вона має передбачати неприпустимість етно- та ідейно- упереджених політичних міркувань. Упередження та «вимоги» політичної доцільності в контексті відносин між етнічними групами суперечать принципам інклюзивної та спроможної демократії.

Також існує потреба актуалізувати значення політико-системних зв'язків на макросистемному рівні. Зважаючи, що сучасні концепції етносвідомості, етнополітичної поведінки та загалом етнополітики (в значенні politics) мають стійке модерне підґрунтя, належить встановити значення вимірів етнічного представництва. В концепціях демократичної конкурентної політики йдеться про ревізію політико-інституційного змісту етноспрямованих громадських та політичних утворень, які формують запити громадян до держави в рамках етнічної політики та етнонаціонального регулювання.

В умовах російського вторгнення до України пропаганда рф неодноразово намагалася використати поліетнічний склад населення сучасної України як чинник внутрішньої дестабілізації. У цих умовах на основі фахового наукового аналізу необхідно дати відповідь на питання джерел

інституційної спроможності етнічних громад, діаспор, громадських об'єднань, партій та рухів, які представляють в Україні етноконфесійні спільноти. Також доречно звернути увагу на місце сучасних етнічних груп інституційному дизайні політичних систем в період демократичного транзиту.

Таким чином, політико-системний підхід реалізує цілісне сприйняття етнополітики у значенні «polity». Демократична політія вимагає від етнічних груп певної культури представництва особливих етноконфесійних інтересів. На відміну від пострадянських та інших посткомуністичних держав в умовах сталої демократії етнонаціональна політика будується на основі «заявного» принципу відстоювання вимог (потреб) та ліберального рівноправ'я етнічних груп.

Сучасна ліберальна демократична держава не здійснює патронату над етнічними меншинами. Вона співпрацює з ними на основі координації дій та позицій. Контакти підтримуються в основному з легальними організаціями, що представляють наявні етнічні групи. Ними переважно є партії та громадські організації. Відповідно в рамках демократичної політичної системи етнічні групи мають реалізуватися як політичні інституції. У випадку низької спроможності цих інститутів «заявна» спрямованість відстоювання етноінтересів не є ефективною.

В умовах російської агресії представництво етнічних вимог в рамках процесів переходу та/або кризовості політичної системи не спрацьовує належним чином. Тому в сучасній Україні політичні еліти, експерти та громадськість мають звернути увагу на спроможність політичних інститутів-репрезентантів етнічної свідомості та етнічної ідентичності.

Список джерел

1. Третяк, О. А., Кондратюк С. В. Політико-системний підхід в розвитку сучасної етнонаціональної політики. Регіональні студії. 2024. № 39. С. 7-11.

Батрименко Олег Володимирович
доктор політичних наук, професор
завідувач кафедри політології
Київського національного університету ім. Тараса Шевченка

ЦИФРОВИЙ ФОРМАТ РОСІЙСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ

У сучасному медійному ландшафті, який характеризується миттє-вим обміном інформацією та високим рівнем індивідуальної участі в соціальних мережах, пересічні люди відіграють дедалі помітнішу роль в інформаційній війні. Вторгнення РФ в Україну пролило нове світло на роль Інтернету під час збройних конфліктів у цифрову епоху. Очевидно, що війна ведеться за інформацію так само, як і за територію. Перехід від високоцентралізованої медіа-екосистеми до набагато більш фрагментованого ландшафту з багатьма різними джерелами інформації радикально змінив те, як люди отримують новини про основні глобальні події. Є багато відмінностей у тому, як ця війна сприймається сьогодні порівняно з тим, як її бачили б у дні, коли більшість людей отримували новини з трьох-п’яти основних каналів.

Інформаційна війна існує стільки ж, скільки й війна кінетична. Багато тактик воєнної пропаганди, створених під час Першої світової війни, все ще використовуються і сьогодні. Ці стратегії покликані підвищити мораль- ний дух, об’єднати націю, продемонструвати силу та деморалізувати ворога. На місцях в Україні звичайні громадяни звернулися до соціальних мереж, щоб зробити саме це, публікуючи фотографії, відео та історії українських солдатів і цивільних осіб, які протистоять російським військам. Це явище, якому сприяє високий рівень комп’ютерної грамотності в Україні, є одним із головних чинників, які роблять важливим аналіз цього аспекту війни. Інформаційна війна є природною частиною кожного військового конфлік- ту, але у даному випадку привертає увагу те, що вона ведеться окремими

особами у великих масштабах. Сучасні інформаційні технології дозволя- ють миттєво поширювати відповідні матеріали, а візуальні ефекти набага- то переконливіші та більш ефективні, ніж прості слова.

Зусилля Росії поширити дезінформацію про вторгнення в Україну вже викликали заклики до соціальних медіа-компаній, таких як Facebook, застосувати більш жорсткий підхід, коли справа стосується виявлення та видалення неправдивих або оманливих публікацій. Це постійний пред- мет дебатів про те, скільки відповідальності мають брати на себе платфор- ми. Останнім потрібно зробити більше самим або вони з необхідністю зі- ткнуться з більшою регулятивною перевіркою та втручанням з боку акторів публічного сектору.

Очевидно, що у розпал цієї триваючої кризи платформам онлайн-комунікацій просто неможливо відсіювати всю дезінформацію, яка ство- рюється. Тим часом, пропаганда продовжує поширюватися в програмах однорангового спілкування, таких як Telegram і WhatsApp. Що має змусити їхніх користувачів діяти більш обережно. Людям властиво переоцінювати власний досвід, а це небажано, особливо у контексті трактування війни.

Загроза дезінформації також нависає за межами Росії, оскільки Інтернет переповнений неправдивою або оманливою інформацією, при- значеною для того, щоб залучити підтримку певної сторони, просунути певну оповідку, посіяти плутанину та конфлікт або просто набирати кліки заради прибутку.

Україна та Росія не єдині державні актори, зацікавлені та залучені до зображення війни з власних позицій. Приміром, такі країни, як Китай і Білорусь, доклали зусиль, щоб зобразити конфлікт під своєю призмою, і запустили скоординовані кампанії з дезінформації в соціальних мережах. Ці кампанії загалом применшують відповідальність Росії за війну та про- пагують антиамериканські й антинатовські настрої. Суміш наративів, як правдивих, так і неправдивих, що походять від різних державних акто- рів, а

також мільйонів окремих користувачів у соціальних мережах, збіль- шили роль технологічних платформ у формуванні динаміки війни та мо- жуть вплинути на її результати.

Список джерел

1. Мєлєкєсцев К. Про трактування інформаційної війни: від технічно-кібернетичної до історико-психологічної парадигми. Південний архів (історичні науки), 2022. № 38. С. 62–67.

2. Почепцов Г. Інформаційна війна як інтелектуальна війна. URL: http://osvita. mediasapiens. ua/material/1330.

3. Саприкін О. Інформаційна експансія, інформаційна війна та інформаційна атака у засобах масової інформації на прикладі Євро-2012. URL: http://nbuv. gov. ua/UJRN/vkp_2013_1_13

Климончук Василь Йосипович
доктор політичних наук, професор
завідувач кафедри політології
Карпатського національного університету імені В. Стефаника
(м. Івано - Франківськ)

ПОЛІТИКО-МЕДІЙНИЙ ПОРЯДОК ДЕННИЙ ТА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА

Внутрішня політика та ведення медіа в Україні неминуче змінюються внаслідок війни, і попереду багато викликів. Головний із них, українському суспільству доведеться боротися зі складним питанням про те, як узгодити роль, яку певні політичні діячі відігравали за роки до вторгнення, з ролями, які вони взяли на себе за кілька місяців після цього. За певний час своєї незалежності Україна намагалася виробити об'єднавчу ідею для консолідації національної ідентичності, подолання етнічних, релігійних і мовних поділів свого гетерогенного суспільства та спрямування свого геополітичного курсу [2]. Хоча анексія росією Криму та неоголошена війна в Донецькій і Луганській областях пробудили почуття патріотизму та цілеспрямованості серед багатьох українців у 2014 році, значна частина населення продовжувала сподіватися на нормалізацію відносин з москвою і це, насправді, була жахлива помилка [9]. Прихильники цієї точки зору були зосереджені в південно-східних регіонах країни, де місцева економіка та ланцюги поставок були глибоко інтегровані з росією як спадщина радянського правління, і де росія користувалася значним соціальним і культурним впливом. Однак після початку «спеціальної військової операції», як це називає наш ворог, в лютому, надії на мирне співіснування з терористкою росією розвіялися. Як резюмував один аналітик української політики ідентичності , «переважна більшість українців по всій країні, навіть

на історично більш дружньому до росії сході, тепер бачать у росії супротивника». Жорстокості, вчинені проти мирного населення України, такі як різанина в Бучі чи невибіркове знищення Маріуполя, лише посилюють погляди українців на сусіда-агресора [8].

Війна спровокувала перегляд спільної історії країн, де більше українців визнають роль росії в Україні як колоніальної держави, а не братської нації. Ідеологічний розкол між українцями та росіянами, яких президент росії путін сумно характеризував як «один народ», поглибився, а громадяни росії та України мають принципово несумісні погляди на своє минуле, сьогодення та майбутнє. У цьому контексті проросійська політична орієнтація стала застарілою та токсичною, а регіональний розкол, який десятиліттями нависав над українською політикою, зникає. Тим часом уряд вжив заходів, щоб захистити себе від маніпуляцій росії, встановивши обмеження на політичні рухи, які пов'язані з москвою або підтримують її позицію щодо війни. На початку конфлікту Рада національної безпеки і оборони України призупинила роботу кількох політичних структур, пов'язаних з росією, тоді як Верховна Рада України прийняла аналогічну постанову, підписану президентом Зеленським 14 травня, щодо заборони політичних партій, які виправдовують або заперечують Збройну агресію росії проти України [7].

Якщо перейти до впливу на політичну лінію життя та медіа, то це були й олігархи. Ще у 2014 році ослаблена київська влада звернулася за підтримкою до олігархів. Банківський магнат Ігор Коломойський, наприклад, фінансував добровольчі загони, які воювали проти російських ставлеників на сході України. Проте ці поступки відбулися ціною закріплення егоїстичних акторів на впливових позиціях і підриву монополії держави на насильство. За кілька років після Революції Гідності зловмисний вплив олігархів в Україні став настільки проблематичним, що Гельсінська комісія США дійшла висновку, що олігархи «захопили українську державу, витіснивши некорумповані політичні партії та змагаючись один з одним у крадіжці».

Занепокоєння великою корупцією постійно перешкоджало прагненню України приєднатися до Європейського Союзу та НАТО [3]. Зменшення цієї динаміки може спостерігатися, оскільки Україна готується до тривалого протистояння з росією. На даний час вже варто ізолювати політичні процеси та ЗМІ від неправомірного впливу бізнес-еліт.

Ще один протилежний вплив на регресивну роль олігархів і корупціонерів матиме громадянське суспільство України, яке мобілізувало величезні ресурси для підтримки оборони України та вирішення гуманітарних потреб. Майже третина всіх українців зголосилися допомагати співгромадянам або підтримувати оборону. Подібно до ветеранської спільноти, ця група громадян матиме значний вплив на українську політику та допомагатиме формувати порядок денний зсередини та поза урядом, приблизно так, як це було після Революції Гідності [6] . Громадянське суспільство, безсумнівно, відіграє певну роль у моніторингу витрачання міжнародних коштів, спрямованих на економічне відновлення України.

Важливу роль у трансформації України та становлення транслювання її нового політичного виміру відіграло також медіа. Засоби масової інформації завжди мали особливе ставлення до війни чи конфлікту, обмеженого війною, головним чином тому, що кожна з цих ситуацій вважається важливою для новин і надзвичайно важливою для суспільства та інтересом через наслідки для безпеки [4].

З різних причин медіа однаково важливі для цивільних осіб: як джерела, з яких отримують інформацію, інтерпретації та образи війни, або доповнюють, або замінюють досвід з перших рук. Для багатьох громадян телебачення, ймовірно, було основним постачальником новин (хоча ті, хто дивляться телевізійні новини, також можуть читати звіти преси та входити в

Інтернет-служби новин). Чи здатне телебачення, незважаючи на всі його мільйони глядачів і його технологічну здатність передавати зображення майже одночасно з подіями, що знімаються, надавати справді інформативні

новини, залишається предметом багатьох дискусій [4]. Телевізійні новини часто критикують за те, що вони є сенсаційними, керуються міркуваннями розваги та ведуться зображеннями на шкоду аналізу та контексту, але у наш час це набуло серйозного значення та втручання у ведення ефірів разом із експертами, політичними діячами, військовими, волонтерами. Це дало можливість показати різні точки зору та як працює кожна окрема ланка у суспільстві під час війни [9].

Опір російській пропаганді українськими ЗМІ одночасно формує і відображає цим нові вимоги суспільства та його запити. Тому, досліджуючи зміни в українських медіа, потрібно розуміти, як українське суспільство в цілому змінилося. Серед страждань, спричинених російською війною, український народ творчо діяв у хаотичному полі, щоб відповісти на потреби своїх співвітчизників. Українці, переміщені всередині країни та за її межами, організували самодопомогу та гуманітарну допомогу через Telegram-канали, платформи соціальних мереж, це підхоплювали ЗМІ та транслювали далі [15].

Отже, з цього можна зрозуміти те, що українська політика та медіа вже не виглядають такими, якими були ще п’ять років тому, і Зеленський брав участь у змінах на всіх рівнях українського суспільства — змінах, які він мав очолити саме завдяки, а не всупереч своїй попередній кар’єрі актора та коміка, де був відомий своїм близьким зв’язком з українською аудиторією. Щоб зрозуміти природу та значення трансформації в українській політиці та медіа з моменту його приходу на політичну сцену, корисно вивчити не лише лідерство Зеленського під час війни, а й його попередню роботу [18]. Міжнародна аудиторія дивилася на Зеленського крізь вузьку призму лідера часів війни, який викликає повагу своєю мужністю перед обличчям серйозної небезпеки.

Держава чи політичні сили часто очікують від своїх засобів масової інформації високого рівня відповідності під час війни, що зазвичай

пояснюється міркуваннями оперативної безпеки та захисту конфіденційної військової інформації, необхідної під час війни [7]. Визначаючи, що цілі, заради яких ведеться війна, невіддільні від національних інтересів, держава також значною мірою використовувала патріотизм як механізм дисциплінування медіа. Критика війни, її цілей і засобів, у результаті стає негативним актом.

Військові кореспонденти належать до більших інформаційних організацій, які дисциплінують свою роботу, іноді в такий рутинний та підсвідомий спосіб, що люди можуть здебільшого не знати про сили, які їх стримують і визначають не лише те, які історії висвітлюються, але й те, як вони оформляються [1]. Подібним чином новинні організації не залишаються відірваними від політичних, культурних та економічних структур свого суспільства. «Цінності новин», які визначають те, що вважається новиною в різних державах, є продуктом цих широких «невидимих» впливів, а також більш конкретних, інституціоналізованих практик. Хоча журналісти часто стверджують протилежне, «цінності новин» не властиві історіям; тому порядок денний новин не вибирається самостійно. Більше того, висвітлення війн, у які медіа залучена власна держава, ймовірно, значною мірою залежатиме від джерел внутрішньої еліти в уряді та військових [14].

Щодо другої медійної сторони, а це соціальні мережі, то російське вторгнення в Україну змусило гігантів соціальних медіа зробити те, що вони колись вважали немислимим: відмовитися від своєї свободи слова та обрати сторону.

Те, що спочатку почалося як крапелька — заборона підтримуваним кремлем ЗМІ купувати рекламу на Facebook і YouTube — за кілька днів перетворилося на потік обмежень, спрямованих на стримування використання кремлем онлайн-світу для політичних і військових цілей [6].

За словами людей, які були присутні на внутрішніх зустрічах, прохання керівників в Україні, Європі та інших країнах викликали запеклі суперечки в

компаніях щодо того, чи заборона російських засобів масової інформації зрадить їхню відданість свободі слова. У міру зростання політичного та громадського заклику до дій керівники зробили заклики, які пішли далі в стримуванні онлайн-кампаній впливу москви, ніж багато хто спочатку вважав можливим.

Наслідки будуть довготривалими. Вживаючи заходів проти кремля, технологічні компанії прийняли політику, яка може стати фактичною нормою майбутніх конфліктів. Ці рішення можуть докорінно змінити відносини компаній з урядами, які змушені в режимі реального часу визнавати силу, якою володіють соціальні медіа під час війни [13].

Десятки інших технологічних компаній — від виробника мікросхем Intel до апаратних гігантів, таких як Apple, від компаній, що займаються бізнес-економікою, таких як Uber, до гіганта потокового відео Netflix — або розірвали зв'язки з росією, або відступили від контролю кремля в глобальній демонстрації солідарності з Україною [2]. Але рішення платформ соціальних медіа є особливо важливими через їх центральну роль в інформаційній війні, яка розгортається на їхніх платформах.

Багато найбільших світових онлайн-компаній, у тому числі Facebook і Google, народилися в епоху після холодної війни.

Тепер відновлення напруженості між Заходом і росією призвело до того, що компанії не можуть реагувати, незважаючи на роки посилення перевірки того, як внутрішні та міжнародні актори використовують їхні платформи для поширення неправди. Під час поспішно організованих дзвінків у Zoom невдовзі після того, як російські війська ввійшли в Україну, технічні керівники Google, Facebook і Twitter обговорювали плюси тамінуси заборони медіа, пов'язаних із російським урядом, а також іншу дезінформацію, потенційно пов'язану з кремлем [4].

Дехто стверджував, що необхідно підтримувати принципи свободи слова, щоб надати росіянам доступ до незалежної інформації. Інші закликали до прямої заборони.

Назад і вперед висвітлюється внутрішня напруга в найбільших світових технологічних компаніях, оскільки вони перетворюються на глобальних воротарів із владою, рівною, а іноді й більшою, ніж національні держави. Найбільші соціальні медіа-компанії можуть за допомогою кількох клацань відрізати уряди в Інтернеті [9].

Дії компаній спочатку включали припинення медіа-організацій, пов'язаних із росією, від розміщення реклами в Інтернеті — відповідь на санкції Заходу, які відрізали москву від світових фінансових систем. Вони також створили внутрішні команди з носіїв української та російської мов, щоб стежити за тим, як дезінформація та кремлівська пропаганда поширюються в Інтернеті, і працювали з незалежними фактчекерами, щоб просувати авторитетні голоси про війну.

Головним поворотним моментом став потік листів, які Михайло Федоров, міністр цифрової трансформації України, надіслав керівникам технологічних компаній на початку війни 2022 року.

У прямих проханнях до Google, YouTube, Apple і Netflix він закликав їх заблокувати або обмежити їхні російські сервіси, щоб чинити тиск на москву. Володимир Зеленський, президент України, також використав свою велику кількість підписників у соціальних мережах, щоб висвітлити ситуацію в своїй країні у прямому зверненні до людей на Заході [8;16] .

«У 2022 році сучасні технології — чи не найкраща відповідь танкам, системам залпового вогню та ракетам», — написав Федоров Тіму Куку, керівнику Apple [7] .

Західні чиновники швидко кинулися в бійку. Прем'єр-міністри Польщі, Естонії, Латвії та Литви — країн, які межують з росією чи Україною —

надіслали відкритого листа до Twitter, Meta та Google з вимогою припинити російську дезінформацію на їхніх платформах. ЄС також наклав заборону на

в'їзд і заморозив активи Маргарити Симоньян, головного редактора англомовного мовника RT, а також Агентства інтернет-досліджень, петербурзької групи, пов'язаної з ворожою пропагандою. поширити в соціальних мережах [15].

Можемо зробити висновки, що війна росії спрямована на знищення української державності та української нації та має ознаки геноциду. Це мало негативні людські та матеріальні наслідки, але також стало рушієм як деструктивних, так і конструктивних змін в українському суспільстві, медіа та політиці. Державний устрій України зараз потужно трансформуються. Це частково відбувається і під впливом медіа. Незважаючи на руйнівну війну та оголошення воєнного стану з лютого 2022 року, суспільна підтримка демократії значно зросла, про що свідчать кілька опитувань та аналіз результатів опитувань, проведених в Україні за останні місяці. Довіра до національного уряду, медіа ресурсів українських та військових сил також зросла. Повномасштабне вторгнення в лютому 2022 року змінило партійно-політичний ландшафт в Україні, але не призвело до монополізації законодавчої влади чи зникнення партійної політичної конкуренції [9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Війна і трансформація повсякденності: жіночий погляд. К.: Фонд ім. Г. Бьолля в Україні. 2015. С. 11-29.

2. Злобіна О. Особистісна складова суспільних змін: соціологічний контекст. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. 2003. С. 155-157.

3. 3. Василенко В. А. Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та політико-правові оцінки. URL: http://hromada.hu/2015/nom_129/publicistika/vijna.html

4. Інтерфакс-Україна. Трансформація українських медіа під час війни: здобутки, виклики і перспективи. https://interfax.com.ua/news/blog/914975.html

5. ОПОРА (2022, 1 червня). Медіаспоживання українців у повномасштабній війні. Опитування. URL: https://oporaua.org/en/report/polit_ad/24068- mediaspozhivannia-ukrayintsiv-v-umovakh-povnomasshtabnoyi-viini-opituvannia-opori?fbclid=IwAR2y1pLoIOYB0MkD-SGgJjl8jle6pzrKwHJnIOi3919HMUk7yU1L4jqPWYc

6. Українська правда (2022, 20 квітня). Філатов розповів про внесок олігархів в оборону Дніпра. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/20/7340891/

7. НВ (2023, 8 березня). Новий директор НАБУ стикається з питаннями незалежності через зв'язки з владою. URL: https://english.nv.ua/nation/new- nabu-director-faces-questions-of-independence-from-administration-of-ukraine- president-zelenskyy-50309242.html.

8. Романюк Р., Кравець Р. (2022, 27 грудня). Підсумки військового року: український збір, переродження Зеленського, знищення олігархів. Українська правда . URL: https://www.pravda.com.ua/articles/2022/12/27/7382476/.

9. BBC News Україна. Пол Адамс. 16 жовтня 2022. Як Україна перемагає у війні в соціальних мережах. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/features- 63275028

10. FREEДОМ. Війна змінює життя українців, а вони задають тренди в соцмережах: що про це думають експерти. Опубліковано 12 Січня 2023. URL: https://uatv.ua/uk/vijna-zminyuye-zhyttya-ukrayintsiv-a-vony-zadayut-trendy-v-sotsmerezhah-shho-pro-tse-dumayut-eksperty/

11. Н. Ґовінг. Телевізійний репортаж про війну в реальному часі: чи впливає це на урядову політику, чи ламає її. 2001. С. 16-22.

12. Е. Жірарде. Репортаж про гуманітаризм: що змінюють нові електронні медіа. Rotberg and Weiss. 2000. С. 45.

Горбатенко Володимир Павлович
доктор політичних наук, професор,
провідний науковий співробітник
Інститутут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
(м. Київ)

КОМПОНЕНТИ ІДЕОЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ СУЧАСНОГО РАШИЗМУ

За масштабних змін в ідеологічному спектрі прийнято розрізняти поняття «нова ідеологія» і «сучасна ідеологія». До нових зараховують ідеології, які виникли відносно недавно. Сучасні ідеології не обов'язково мають бути новими, вони могли виникнути давно, або, маючи давнє коріння, пристосувалися до нових політичних, соціальних, економічних і культурних обставин. Якраз на межі цих двох понять і сформувалося вищезгадане явище рашизму. Посилена увага науковців з різних галузей соціогуманітарних знань до цього явища, пов'язана з розв'язаною Росією у 2022 році широкомасштабною війною проти України, зовсім не означає, що всі його складові з'ясовані чи зрозумілі. Його важко вловимий характер пов'язаний з мінливою динамікою сучасних подій та неадекватним сприйняттям у світі сфальсифікованої упродовж кількох століть російської історії і культури.

Історично притаманне російському народові рабське поклоніння владі посприяло формуванню на початку XXI століття специфічного жорстко авторитарного політичного режиму, що поступово трансформувався в неототалітаризм і одержав назву «путінізму». Цей режим поєднав у своєму функціонуванні відтворення звичної для пересічного росіянина архаїки попереднього існування та певної структурної модернізації, що спирається на досягнення доби глобалізації й Інтернету. Головним здобутком путінізму стало поєднання системи масового управління та ідеологічного контролю, що

пронизує все суспільне життя й забезпечує інсценування всенародної підтримки правлячої верхівки.

З початком війни у 2022 році Росія переходить до стадії неприхованого ге- ноциду українського народу, про що свідчать масові вбивства мирного населення, страта військовополонених на полі бою та знущання над ними в місцях утримання, насильницька депортація українців з окупованих територій, руйнування цивільної інфраструктури, утворення фільтраційних таборів, відбирання українських доку- ментів і нав'язування російського громадянства, зміна національної ідентичності викрадених дітей.

Виникнення і розвиток нових ідеологій підштовхується суспільними зрушеннями, пов'язаними з розпадом попередніх держав та виникненням нових; зміною уявлень про панування і підпорядкування, свободу і справедливість, сенс існування і бачення майбутнього; масштабними кризовими явищами політичного, економічного, духовного змісту в розвитку людства. Цей процес буде актуальним доти, доки зберігатиметься сутність політики — вольового перетворення соціального простору згідно з уявленнями, цінностями та інтересами людей.

Рашизм, як квазіідеологія і практика російського неототалітарного режиму, орієнтована на дегуманізацію соціального розвитку, є своєрідним «атавізмом» у процесі загальноцивілізаційних трансформацій. Разом із тим дискурс, що стосується цього антилюдського за своєю суттю явища триватиме доти, доки на карті світу існуватиме злочинне, штучне утворення імперського типу під назвою Росія та доки вона продовжуватиме здійснювати злочини проти України і шантажувати світ ядерним апокаліпсисом.

Список посилань:

1. Snyder T. We Should Say It. Russia Is Fascist. URL: https://www.nytimes. com/2022/05/19/opinion/russia-fascism-ukraine-putin.html (дата звернення: 18.03.2024)

2. Дем’яненко Б. «Рашизм» як квазіідеологія пострадянського імперського реваншу. Studia Politologica Ukraino-Polona. Випуск 8. Житомир-Київ-Краків: Вид. Євенок О. О., 2018. С. 35-40.

3. Костенко О. Що таке «рашизм»? День, 9 квітня 2014.

Корень Євген Русланович

асистент кафедри соціології та політичних наук,

факультету психології, комунікацій та перекладу,

Державного університету «Київський авіаційний інститут»,

CONCEPT OF ARCHETYPE AND DISCUSSIONS ABOUT IT IN JUNGIAN STUDIES

The archetype in Jung's vision. In a brief and revised form the prehistory of the concept of ‘archetype’ became the content of Jung's work ‘Archetype and Symbol’ [1, p. 237; 2]. In this work the author departs from the individualistic and clinical psychological understanding of the unconscious as the background structure of the formation and functioning of archetypes and begins to consider archetypes as a product of culture, in particular through one of its key axiospheres - art. First of all, we are talking about the primordial images of the collective imagination, which is revealed through universal symbols in art and its various genres [1, p. 237]..

At the same time, Jung derives the intellectual genealogy of the archetype from R. Otto’s work The Idea of the Sacred [3, p. 1-31], in which Otto describes the attributes of the Sacred Primordial Reality [1, p. 237].

The author considers its attributes to be irrationality (inexhaustibility of the idea of deity in rational predicates, acquisition of its own predicates, its acquisition of its ‘meaning and existence... only from the irrational’, the essential synthetic nature of predicates, the impossibility of describing the Sacred First Reality through them as an object); numinosity, which is defined by the author as the experience of a sense of creation (‘the feeling of a creature drowning in its own nothingness’) and the accompanying affects of awe and emotion; a secret trembling (mysterium tremendum), which can be experienced in the range from mild forms of encompassment (‘piercing the soul with a soft stream, in the form of

a calming immersion in prayer', or 'unexpected flashes, gusts, can break out of the soul, lead to strange out of the soul, lead to strange excitement, delight, rapture and ecstasy") to severe forms of obsession (in wild and demonic forms 'to throw into a kind of almost ghostly horror and trembling") [1, p. 237].

Jung gives a number of descriptive characteristics of the archetype in his article 'Instinct and the Unconscious' [1, p. 237; 4], offering a brief definition of the concept itself and a number of accompanying descriptive characteristics of the archetype. When these characteristics are synthesised, the concept of the archetype is nevertheless filled with nevertheless, socio-cultural and socio-psychological meanings that are important for the study of Ukrainian epic works, in particular fairy tales and legends [1, p. 237].

Jung defines the concept of archetype(s) as 'typical ways of perception'. For Jung, this 'typicality' is understood, first of all, as "uniformity" and "regular repetition" of ways of perception. Thus, wherever there is a 'uniformity' and 'regular repetition' of ways of perception, we are 'dealing with an archetype, whether its mythological character is realised or not' [1, p. 237].

An archetype is a structure of the collective (communal) unconscious that acts as an archiver of the socio-historical experience of large communities and finds its symbolic expression in various spheres of cognitive activity and social practices. In the field of cognitive activity, archetypes can set individual trajectories of cognitive processes related to communal memory, social perception and imagination, as well as (partially) reflection of the value spheres of consciousness (philosophy, religion, art). At the same time, archetypes can be subject to symbolisation in everyday reality, social life and through various cultural products and social practices to acquire a specific symbolic refraction (in the fine art, architecture, epics, drama, etc.) [1, p. 237-238]..

Discussions on the concept of archetype in Jungian studies. G. Hogenson, in his rather lengthy article, dates the beginning of the discussion of the concept of archetype to the late 90s and early 2000s, noting that no satisfactory

conceptualisation of this concept has been created in the 20 years of discussion [1, p. 238; 5].

Among the most prominent research schools and authors, Hogenson names Peteri Pietikainen, Anthony Stevens, John van Eenwyk, and Jean Knox [6-15]. Since these researchers, the discussion on the concept of archetype has developed in four directions: 1) the culturally oriented theory of archetypes, derived from the theory of symbolic forms by E. Cassirer; 2) biological and genetic theories that allowed to conceptualise the archetype as an analogue of the genetic code and the deep structure of the transmission of generic evolutionary advantages (A. Stevens); 3) synergistic theory of archetypes as 'strange attractors' and fractals (J. van Eenwyk); 4) cognitive theories of archetypal emergence (J. Knox) [1, p. 238].

1. P. Pietikainen's culturally-oriented theory of archetypes. P. Pietikainen proposed to conceptualise the archetype in the line of E. Cassirer's theory of symbolic forms. In his article 'Archetypes as a Symbolic Form', the author emphasises the cultural aspect of archetypal theory, offering a definition of archetypes as '...culturally determined functional forms that organise and structure certain aspects of human cultural activity', namely those that, according to the author believes, cannot be attributed to cognitive ones in terms of functional features. Pietikäinen is talking about '...emotional, numinous, pathological mental aspects of human life, which, due to their non-discursive nature, remain more or less unarticulated' [1, p. 238; 8].

2. Biological and genetic theories. Anthony Stevens initially opposed the culturally oriented understanding of archetypes as symbolic components of human experience the concept of archetypes, which derived the latter from their biological and genetic (social evolutionary) understanding [11-13]. In Stevens' vision, archetypes are analogous to DNA codes (genetic codes) that contain the deep features of a particular species associated with the evolutionary advantages of a particular biological species [1, p. 238].

If archetypes coincide with genetic codes, then their role in evolution is to in the transmission of ‘deep meanings’ encoded in these codes. In his studies of archetypes, Stevens combines genetics with Chomsky’s theory of generative grammar, which presents a number of grammatical primary structures similar to archetypes [1, p. 238; 16].

3. The synergistic theory of archetypes is based on determining the closeness of the concept of archetype to the concept of a strange attractor (fractal attractor, as van Eenwyk calls it) [1, p. 239; 14].

By definition, a fractal (Latin fractus - crushed, broken, broken) is a certain infinite set in which objects of similar structure coincide both in whole and in parts. Fractal structure usually contains structurally reproducible isomorphisms [1, p. 239].

Thus, archetypes that have a fractal structure in the cultural, social, and mental aspects allow maintaining the holistic nature of the system. The point is that in a system, the movement of of any of its elements affects the system as a whole and creates the so-called controlled chaos. Along with at the same time, fractal controlled chaos remains within the limits of predictable unpredictability, which means that system properties are preserved. For example, the variability of weather conditions within the country's geographical space is compatible with maintaining climate sustainability.within the country's geographical space is compatible with maintaining climate sustainability [1, p. 239].

4. Cognitive theories of archetypal emergence. In the emergent understanding, the archetype arises as a certain integrity that is not reducible to the sum of biological and cultural components. On the one hand, archetypes have some similarity with instincts, and the founder of analytical psychology himself tried to identify them, which caused sharp criticism from J. Knox and J. Merchant [1, p. 240; 6; 17; 18]. The mentioned authors criticized Jung for his attempts to identify archetypes as “patterns of automatic motor actions…”, characteristic of

animals, with archetypes as mental representations, images and thinking, which are “part of our genetic makeup” [1, p. 240; 17].

In Knox’s emergent understanding, "automatic patterns of behavior" although "may be under significant genetic influence," nevertheless ... mental images and thoughts are the result of much more complex interactions than those occurring between brain, mind, and environment, in which rigid genetic determination plays virtually no role." [1, p. 240; 17]

Список джерел

1. Корень Є.Р. Поняття архетипу та дискусії щодо нього у юнгіанських студіях. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2024. № 4.

2. Jung C. G. Collected Works of C.G. Jung, Vol. 7: Two Essays in Analytical Psychology. Princeton University Press, 1966. 376 p.

3. Otto R. The Idea of the Holy. Oxford University Press, 1958. 232 p.

4. Jung C-G. Collected Works, Vol. 8 The Structure and Dynamics of the Psyche Second Edition, Princeton University Press, 1969. 988 p.

5. Hogenson G. The controversy around the concept of archetypes. Journal of Analytical Psychology, 64, 2019. Pp. 682–700.

6. Knox J. Memories, fantasies, archetypes: an exploration of some connections between cognitive science and analytical psychology. Journal of Analytical Psychology, 46, 4, 2001. Pp 613–635.

7. Knox J. Archetype, Attachment, Analysis: Jungian Psychology and the Emergent Mind. London : Routledge, 2003.

8. Pietikainen P. Archetypes as symbolic forms. Journal of Analytical Psychology, 43, 3, 1998. Pp. 325–343.

9. Pietikainen P. Response to Hester McFarland Solomon, George B. Hogenson and Anthony Stevens. Journal of Analytical Psychology, 43, 1998. Pp. 379–388.

10. Pietikäinen P. C. G. Jung and the Psychology of Symbolic Forms. Helsinki : Finnish Academy Sciences, 1999.

11. Stevens A. Archetypes: A Natural History of the Self. New York: William Morrow & Co, 1983.

12. Stevens A. Response to P. Pietikainen. Journal of Analytical Psychology, 43, 3, 1998. Pp. 345–355.

13. Stevens A. Archetype Revisited: An Updated Natural History of the Self (Routledge Mental Health Classic Editions). London : Routledge.

14. van Eenwyk J. Archetypes: The strange attractors of the psyche. Journal of Analytical Psychology, 36, 1, 1991. Pp. 1–25.

15. van Eenwyk J. Archetypes & Strange Attractors: The Chaotic World of Symbols in Studies in Jungian Psychology by Jungian Analysts. Toronto : Inner City Books, 1997.

16. Chomsky N. Syntactic Structures. De Gruyter Mouton, 2002.

17. Knox, J.‘Mirror neurons and embodied simulation in the development of archetypes and self-agency’. Journal of Analytical Psychology, 2009, 54, 3, pp. 307–323.

18. Merchant, J. ‘A reappraisal of classical archetype theory and its implications for theory and practice’. Journal of Analytical Psychology, 2009, 54, 3, pp. 339–58.

Романенко Юрій Вікторович

доктор соціологічних наук,
професор кафедри міжнародних медіакомунікацій
та комунікативних технологій Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЦІННІСНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ В СОЦІОЛОГІЇ ТА МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ СТУДІЯХ: ТЕОРЕТИКО-СОЦІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Ідентичність як поняття, яким оперують при визначенні суб'єктності в тих чи інших її проявах ставала предметом осмислення в багатьох концепціях. Водночас акцент в дослідженнях різних авторів робився на поліморфності ідентичностей, їх відмінностях, в той час як на периферії дослідження залишалися проблеми їх ієрархізації та формування рекурсивних наборів, які в будь-якій культурній системі є необхідними для формування елітних груп та соціальних інститутів, а також інтегрованої психічної системи особи, яка живе в повсякденному світі опірних самоочевидностей.

Теоретичні засади розуміння ідентичностей як конструктів ціннісної свідомості є представленими низкою концепцій, серед яких фройдистський та соціальний психоаналіз (інтерперсональні напрямки Г. Саллівена та Е. Еріксона, аналітична психологія К.-Г.Юнга); соціологічний та соціально-психологічний конструктивізм (конструкціонізм) – К. Герген, Е. Глазерсфельд, Р. Харре та ін.; структурний функціоналізм та неофункціоналізм (Ф. Александер, Н. Луман); постмодерністські теорії (Д. Фрідмен, З. Бауман) [1-13; 15].

В фройдистському та інтерперсональному психоаналізі [12; 15], в юнгіанстві спільним знаменником розуміння ідентичності виступає низка ідей стосовно а) переважно безсвідомого та травматогенного походження ідентичностей як залежних від типів організації характеру, об'єктних відносин та архетипів; б) резидуального механізму насадження ідентичностей в інкультурації та соціалізації, що означає, що ідентичності являють собою «залишки» чужої цензури, яка інтерналізується не через свідомий вибір, а через щеплення-інтроекцію: в) способів впливу ідентичностей на соціум та психіку, які є дотичними до емоційного зараження (архетипи у Юнга), яке відбувається через нумінозність відповідних праобразів та їх фасцінуючі потенції щодо особистої психіки.

Насадження ідентичностей в психоаналітичній логіці є зумовленим міжгенераційними відмінностями у цінностях батьків та дітей. При цьому батьки, намагаючись перебувати в цензурному образі, часто не розуміють змісту насаджуваної ними цензури, через що формування ідентичностей відбувається розщеплено та фрагментовано. Травматогенність самих цензурних змістів, проте, є дотичною не стільки до самих змістів безпосередньо, скільки до «технологій» щеплення. Хоча ортодоксальний (фройдистський) психоаналіз є зосередженим переважно на сексуальних, гендерних та тілесних ідентичностях, включеність останніх в структуру характеру відповідає можливості їх ретрансляції.

Для Юнга ідентичності визначаються через структуру архетипів. Цінності виявляють ознаки стійкості та універсальності через їх вкоріненість в архаїчних шарах душі. Архетипи виражають історично-стійкі першообрази, які мають здатність реплікуватись, слугуючи векторами кристалізації філософем, ідеологем, релігійних інсайтів, художніх, міфологічних та сновидчих образів. Архетипи утворюють певну множину, яку, проте, можна поділити на теоморфні, антропоморфні, зооморфні, стохеоморфні, реоморфні. Архетипи характеризуються фасцінальністю та нумінозністю,

через що визначають харизму окремих лідерів та пасіонарність різних спільнот в (етно)національній та світовій історії [12].

В ціннісних ідентичностях архетипи розкриваються в способах презентації сакральної Першореальності (Бога, янголів, демонів і т.п.); соціальних інститутів (церкви, освіти, армії); субособистостей, духовних та психічних станів (Тінь, Самість, Персона, Маска, Его (Герой), Аніма, Анімус, Пуер (вічний юнак), Сенекс (мудрий старець), Вічна дитина, Великий батько, Велика мати, Тварина, Цілитель, Містична сестра чи брат) та ін. При цьому архетипи піддаються вибірковій інтерналізації через символи [12].

Безсвідоме через архетипіку уможливлює сховище символів для науки, мистецтва, релігії, моралі, права, які утворюють декілька шарів: расовий, етнічний, національний, соціально-груповий, професійний, родинний і відповідають досвіду життя різних людських спільнот. Особисте безсвідоме, отже, накопичує і репродукує символи різного походження, які виступають супровідниками релігійних, філософських, ідеологічних, мистецьких та ін. ідентичностей.

Дотично до розуміння ідентичностей конструктивізм представлений групою теорій, створених у соціо-гуманітарних студіях (психології, соціології, філософії, культурології), спільними ідеями яких є: а) акцент на конструююче-формуючих функціях ідентичностей, які формують як оптику бачення світу, так і системи референцій його розуміння; б) на лінгвістичній та культурно-історичній обумовленості ідентичностей, їх опосередкованості культуро-специфічними мовними конструктами; в) конструктивним альтернативізмом (множинністю способів інтерналізації ідентичностей) та культурного плюралізму наборів ідентичностей [3-5; 10].

Ціннісне пізнання – це вибудовування внутрішнього світу цінностей шляхом двох взаємопов’язаних процесів: вибіркової інтерналізації типізованих змістів-цінностей тих чи інших аксіосфер (секторів культурної

системи) та продукування ідентичностей шляхом конструювання психо-відповідних сенсів-цінностей нового змісту.

Прнципове значення для конструктивізму має сам процес побудови, вибудовування, який є активним, проте, опосередкованим лінгвістичними структурами мови; ціннісні ідентичності є компромісом, який утворюється в зону перетину між психікою суб'єкта (індивідуального чи (макро-, мікро)групового та типізованими культурними сенсами завдяки перетворенню цих типізованих сенсів на культурно-індивідуалізований продукт.

Конструювання ідентичностей відбувається на основі конвенціональних соціальних реальностей, отже, тих культурних сенсів, які свідомо приймаються на основі вільного і вибіркового волевиявлення. Конструкціоністи, отже, припускають, що набори культурних ідентичностей будь-якої спільноти завжди є фрагментованими та відносними.

Таким чином, ідентичності є продуктом вибудовування класифікацій об'єктів через когнітивні структури, наші дії та категорії мови, якими ми послуговуємося для осмислення сприйнятого. Створивши різні конвенціональні соціальні реальності на стику когнітивних структур, дій, мовленнєвих категоризацій та наших особистих переживань першого другого та третього, ми отримуємо ціннісні ідентичності, які керують нашою поведінкою і формують наші подальші репрезентації. Таке формування відбувається через вибіркове фокусування уваги на тому, що є значущим, із перетворенням незначущого на фон.

При цьому ціннісні ідентичності утворюють своєрідні «призми», через які ми вибірково сприймаємо ті чи інші теорії, приймаючи частину з них і відсіюючи частину з них, так що приймається лише та частина теорій та емпіричного знання (досвіду), яка сприяє відтворенню тієї чи іншої ціннісної ідентичності, а через неї – всього набору ціннісних ідентичностей.

З концепції Е. фон Глазерсфельда, який веде мову про радикально-конструктивістське розуміння у порівнянні з традиційною теорією пізнання та когнітивною психологією, випливає розуміння ціннісних ідентичностей як конструктів інтерналізованого ціннісного знання, яке дозволяє досягти найбільшої корисності, успішності, життєздатності в побудові теорій та соціальному практикуванні. Автор міркує прагматично, адже ідентичності – це не відповідники абстрактної «об'єктивної дійсності», а інструменти звладнання із дійсністю, безвідносно до їх «істинності», «правдивості», «справедливості» і т.п. [3, 81].

Аналогічно міркує К. Герген як прихильник лінгвістичного позитивізму Л. Вітгенштейна, який обстоює неопрагматичну позицію. Для автора ціннісні ідентичності – це конструкти, якими ми оперуємо в контексті відповіді на запитання щодо можливості виграшу/програшу від того способу життя, який стратегується тим чи іншим суб'єктом через набір ціннісних ідентичностей [2].

В цьому аспекті виявляється протилежність конструкціонізму та репрезентаціонізму, в рамках якого знання про цінності, теорії та факти залишаються просто абстракціями, не зрощеним із нашою суб'єктивною дійсністю. Репрезентаціоністською логікою скеровується структурний функціоналізм та структуралізм, в яких вся внутрішня реальність людини, побудована через інтерналізацію культурних та соціальних сенсів, позбавляється значної свободи конструювання, оскільки трансльований через мову дискурс уполонює та узалежнює окремі людські думки та акти переживання. Через категоризації як фрейми мислення в структуралістській та структурно-функціоналістській логіці досягається вже не стільки ефект множинності/дивергентності, скільки ефект уніфікованості.

Отже, конструкціоністська методологія обстоює культурний плюралізм в побудові як окремих ціннісних ідентичностей, так і їх наборів та ієрархій, який означає, що: а) зміст ціннісних ідентичностей в різних культурах

різниться і вони є подібними лише за формальними ознаками; б) особи та соціальні групи можуть вибірково засвоювати або не засвоювати певні ідентичності, залишаючи на їх місці «пустоти» або наповнюючи їх різнорідними сенсами, що веде до дифузії, розшеплення та фрагментації; в) особистісний або соціо-груповий вибір деабсолютизує ціннісні ідентичності.

За влучним виразом Х. Патнема, ніхто не може дивитися на світ через оптику ціннісних ідентичностей «очима Бога», або ж мати «аутсайдерський погляд» чи «метапозицію» («суперпозицію»). Будь-хто, чиє бачення світу є фреймованим крізь набір ідентичностей, має відповідні референції, які, проте, є адекватними лише в межах культурної системи і мають свою обмежену ціннісну релевантність [9].

Так, в одних правових системах (євро-континентального типу) виконання законів як загальних норм здається вершиною рівності та справедливості. Проте, в інших правових системах (прецедентного права) така «легалістична справедливість» та «легалістична рівність» буде вважатися вершиною несправедливості і вершиною нерівності, а відповідна ідентичність зазнаватиме повного або часткового знецінення.

Так само відомі в практиці Китаю нарахування «соціальних балів» для конфуціанської моралі з її точковим контролем всіх і кожного здаватимуться природними та нормальними, отже, подібні гіперпротективні сенси будуть зазнавати інтерналізації. В той же час, для будь-якої індивідуалістичної культури сам спосіб насадження моралі через волюнтативне «промивання мізків» та примусове «перевиховування» засобами ревізії думок і насадження колективної цензури засобами дискусій в пенітенціарних умовах здаватимуться апофеозом неприйнятності.

Що є прийнятним для конфуціанської моральної та юридичної ідентичностей, то оцінюватиметься майже як «смерть» з через призму іншоякісних ідентичностей та відповідного набору ідентичностей. Саме на це

вказують у своїх дослідженнях персональних альтернативних конструктів Дж. Келлі, Х. Патнем та Т. Нейджелл [8-9].

Структурно-функціоналістське розуміння ціннісних ідентичностей є фундованим на логіці рекурсії, себто, повторюваного відтворення однотипових змістів у варіаціях різних форм. Структурний функціоналізм припускає варіативність ціннісних ідентичностей лише в певному «коридорі» аутопоейзису. Ціннісні ідентичності як вищі культурні референції є призначеними для створення реальності, яка відповідає їм і за рахунок відповідності може комунікувати із певними суб'єктами.

Ієрархія ціннісних ідентичностей є самоописом (повним реєстром) цінностей, які можуть зазнавати вибіркової інтерналізації. Автор цієї статті дотримується саме синтезу конструкціоністської та структурно-функціоналістської логіки: для того, щоб ціннісні ідентичності взагалі могли інтерналізуватися, є необхідними їх «сховища» - аксіосфери. І ці сховища є потрібними саме для того, щоб через них свідомість особи мала можливість стратеговано обирати та переобирати ідентичності, здійснюючи вибір щодо повної або фрагментованої їх інтерналізації.

Ціннісні ідентичності є представленими у психіці людини та суспільства наборами вибірково-інтерналізованих культурних сенсів, на основі ототожнення з якими відбувається центрування та формування світопорядку, стратегування відповідного світопорядку соціального порядку (соціальної системи), неформалізованих референцій самозбереження суспільства або окремих соціальних груп, формалізованих соціально-нормативних систем та поширення еталонних образів для культурного наслідування [4-6: 11].

Набір ціннісних ідентичностей складається з релігійних, філософських, ідеологічних, соціально-моральних, юридичних, мистецьких елементів. Релігійні та філософські ідентичності є центруючими (інші ідентичності «доукомплектовуються» в набір ідентичностей за образом і подобою

релігійних та філософських). Таке доукомплектування відбувається через рекурсію[1].

Постмодерністське розуміння ціннісних ідентичностей, яке є представленим в концепціях Д. Фрідмана та З. Баумана, відзначене констатаціями множинності, кризовості, розгубленості, загального безладу в виборі ідентичностей та самоідентифікаціях, неможливості їх укомплектовування в набори та ієрархізації.

На думку Фрідмана, в сучасних умовах відбувається процес, який автор називає "етніфікацією ідентичності", маючи на увазі виникнення соціальної ідентичності, яка ґрунтується на специфічній зміні свідомості в векторі історії, мови, раси. Наголошуючи на артефактності соціально-конструйованих ідентичностей, Фрідман, тим не менш, не вважає їх помилковими або ідеологічними. Більше того, на думку автора, було б небезпечним та нераціональним заперечувати автентичність множинних етнокультурних ідентичностей. В розумінні Фрідмана, в системі колись єдиних ієрархізованих ідентичностей відбулася стійка фрагментація. Нині в їх множинності є представленими етнічний, націоналістичний, релігійно-фундаменталістський та локальний типи ідентичностей [15].

Фрагментація ідентичностей є повсюдною, і їй відповідають субнаціоналізм; етнічні та локальні рухи; конфлікти та локальні війни; утворення громад, фундованих на локальних характеристиках, які мають власну культурну самосвідомість і прагнуть автономії від національно-державних центрів; посилення фундаменталістських релігійних рухів і як результат – послаблення та трансформація національно-державного принципу, складової одного з компонентів проекту модерну та світового соціального та політичного порядку, заснованого на ньому. Цій

[1]**Реку́рсія** - визначення, опис або зображення будь-якого об’єкту чи процесу всередині самого цього об’єкту чи процесу, себто, ситуация, коли об’єкт є частиною самого себе.

трансформації глобального порядку є супутніми виникнення глобальних економічних і політичних класів, люмпенізація та міграція великих груп населення [15].

На думку З. Баумана, на попередніх щодо модерну історичних етапах ідентичність була не «приватною справою» або «приватною турботою». Вона була продуктом суспільства, яке тотально поглинало особу. Нині суспільство, сама форма нашої соціальності, залежать від особистого самовизначення, себто, індивідуалізації. Індивідуалізація є процесом, протилежним «соціальній прескрипції» в становому суспільстві, оскільки модерна ідентичність вже не приписується як соціальний факт перебування в особи в соціальному стані, але досягається особою через постійне доведення своїми досягненнями класового статусу [14].

Особа як соціальний актор є відповідальною за реалізацію повсякденного завдання з самоідентифікації і за його наслідки. Автономія індивіда de jure (хоча і не обов'язково de facto) в умовах модерну замінює прескриптивну і примусову станову ідентичність її самовизначальною класовою стратегією, яка потребує щоденних наполегливих зусиль [14].

Самовизначення ідентичності починаючи від часів класичного модерну і завершуючи сучасним постінформаційним суспільством, процесуально співпадає з пристосуванням особи до сформованих соціальних типів і моделей поведінки, з наслідуванням зразків, з підвищенням культурного рівня, з амбіціями не виходити за межі норми, "вписуватися" у відведену нішу. Проте, «індивідуалізація» ідентичностей постінформаційного глобального суспільства різниться щодо часів ідентифікації класичного модерну саме своїм рівнянням на “плинну” сучасність. Автор веде мову про те, що ідентичності, які прагне здобути та «підтвердити» особа, швидко трансформуються і навряд чи можуть надійно виступати метою чийогось життя» [14].

Самі цілі стають розпливчастими та невизначеними, джерелом занепокоєння та “великим невідомим” у житті людини. Це означає, що проблема ідентичності змінює формальні та змістовні ознаки, “полягаючи не стільки в знаходженні та здобутті обраної ідентичності (ідентичностей) і змушуванні оточуючих щодо її (їх) визнання, скільки у вчасному перевиборі ідентичності (ідентичностей) за обставин її (їх) девальвації та втрати належної атрактивності [14].

Список використаної літератури

1. Gergen K.J. Realities and relationships: soundings in social construction. Cambridge (MA): Harvard University Press, 1994.

2. Gergen K.J., Hosking D.M. If you meet social construction along the road: A dialogue with Buddhism // Kwee M.G.T., Gergen K.J., Koshikawa F. (eds). Horizons in Buddhist psychology:Practice, research and theory. Chagrin Falls,Ohio: Taos Institute Publications, 2006.

3. Glaserfeld E. Radical constructivism: A way of knowing and learning. L.: The Falmer Press, 1995.

4. Harre R. Metaphysics and methodology: Some prescriptions for social psychological research //Eur. J. Soc. Psychol. 1989. V. 19. N 5. P. 439—453.

5. Hermans H.J.M. The dialogical self: Toward a theory of personal and cultural positioning //Culture & Psychology. 2001. V. 7(3). P. 243—281.

6. Lincoln Y.S. Guba E.G. Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluences// Denzin N.K., Lincoln Y.S. (eds). The handbook of qualitative research. 2 ed. / Thousand Oaks, CA: Sage, 2000. P. 163—188.

7. Mead G. Mind, self and society. Chicago: University of Chicago Press, 1934.

8. Nagel T. The view from nowhere. N.Y.: Oxford Univ. Press, 1986.

9. Putnam H. Reason, truth and history. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1981.

10. Raskin J.D. Constructivism in psychology: Personal construct psychology, radical constructivism, and social constructionism // Amer.Communication J. 2002. V. 5. Iss. 3. P. 7-24.

11. Varela F., Thompson E., Rosch E. The embodied mind: cognitive science and human experience. Cambridge, MA: MIT Press, 1993.

12. Юнг, К.-Г. Символы трансформации. — М.: АСТ, 2008. — 731 с.

13. Bauman, Zygmunt (2013). The Individualized Society. Wiley.

14. Friedmann J. Order and disorder in global systems: a sketch // Social research. 1993. Vol. 60. N 2.

15. Erikson E. Identity and the life cycle. N.Y.; L., 1994.

Товпига Катерина Юріївна

Студентка факультету права і міжнародних відносин

ДНП «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Науковий керівник – Олексій Третяк, д.політ.н., проф.

СТРАТЕГІЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА ЕММАНУЕЛЯ МАКРОНА У ВРЕГУЛЮВАННІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

З моменту початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року питання дипломатичного врегулювання війни стало одним із головних викликів для міжнародної спільноти. Французька Республіка, як одна з провідних держав Європейського Союзу, відіграє важливу роль у виробленні спільної стратегії реагування на загрозу, яку РФ становить для європейської безпеки. Президент Франції Еммануель Макрон, переобраний на другий термін у квітні 2022 року, зберіг свою позицію щодо підтримки дипломатичного діалогу, водночас посилюючи допомогу Україні та працюючи над зміцненням обороноздатності ЄС.

У межах своєї дипломатичної стратегії Еммануель Макрон неодноразово ініціював переговори з керівництвом Російської Федерації, намагаючись знайти шляхи припинення агресії та забезпечення стабільності в Європі. Водночас Франція активно підтримує Україну в її боротьбі за незалежність, надаючи військову, економічну та гуманітарну допомогу, а також відіграючи ключову роль у санкційній політиці ЄС щодо Російської Федерації. Однак, у сучасних умовах, коли загроза з боку РФ залишається високою не лише для України, а й для всіх країн Європейського Союзу, стратегія дипломатичного посередництва Макрона набуває нових викликів і потребує перегляду з урахуванням змін у глобальній безпековій архітектурі.

Одним із ключових аспектів дипломатичної стратегії Еммануеля Макрона стало поєднання політики санкційного тиску на Російську Федерацію та відкритості до переговорів, що спрямовані на зменшення

загрози для Європи. У межах цієї стратегії Франція активно підтримує економічні санкції ЄС, спрямовані на послаблення військового потенціалу агресора, та бере участь у програмі військової допомоги для України, включаючи постачання сучасного озброєння та навчання українських військових [1].

Важливим напрямом дипломатичної діяльності Макрона стало збереження європейської єдності у протидії російській агресії. Він неодноразово наголошував на необхідності зміцнення стратегічної автономії ЄС, зокрема через розвиток оборонних ініціатив, таких як Європейський оборонний фонд та програма PESCO (Постійне структуроване співробітництво) [2]. У цьому контексті Французька Республіка активно виступає за створення європейських механізмів швидкого реагування на кризові ситуації, що є важливим елементом зміцнення безпеки регіону.

Окрім безпекових питань, дипломатична діяльність Е. Макрона спрямована на боротьбу з гібридними загрозами, зокрема енергетичним шантажем та дезінформацією. Французька Республіка підтримала заходи ЄС щодо зменшення залежності від російських енергоносіїв, сприяючи розвитку альтернативних джерел енергії [3]. Також Франція бере активну участь у заходах, спрямованих на протидію інформаційним атакам та пропаганді, що поширюються Російською Федерацією з метою дестабілізації європейського суспільства.

Актуальність цього питання посилюється загрозою поширення війни за межі України, що є серйозним викликом для безпеки всього Європейського Союзу. Росія використовує політику ядерного шантажу, здійснює кібератаки на інфраструктуру держав-членів ЄС та намагається розколоти європейське суспільство через підтримку радикальних політичних рухів. У відповідь Французька Республіка спільно з партнерами працює над зміцненням оборонних альянсів та посиленням санкційного режиму, що має на меті послабити здатність агресора вести затяжну війну [4].

Таким чином, дипломатичне посередництво Еммануеля Макрона у врегулюванні російсько-української війни у період його другого президентства включає як спроби знайти шляхи до переговорного процесу, так і рішучу підтримку України на міжнародному рівні. Його стратегія спрямована на посилення європейської безпеки, протидію загрозам з боку Російської Федерації та зміцнення єдності Європейського Союзу в умовах викликів, пов'язаних із російсько-українською війною.

Список використаних джерел:

1. Франція адаптує програми підготовки військових для України URL: https://armyinform.com.ua/2024/11/14/francziya-adaptuye-programy-pidgotovky-vijskovyh-dlya-ukrayiny/ (дата звернення: 18.03.2025).

2. Спільно інвестувати більше в оборону Європи URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE-%D1%96%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%88%D0%B5-%D0%B2-%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%83-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B8_uk (дата звернення: 20.03.2025).

3. Досвід енергетичного нагляду ЄС: Франція URL: https://sies.gov.ua/news/dosvid-enerhetychnoho-nahliadu-ies-frantsiia (дата звернення: 18.03.2025).

4. Спільна декларація України та Французької Республіки URL: https://www.president.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ukrayini-ta-francuzkoyi-respubliki-82897 (дата зверненя: 21.03.2025).

Бажин Владислав Андрійович

аспірант кафедри політології,
соціології та публічного управління Дніпровського національного
університету імені Олеся Гончара

КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СОЦІАЛЬНИХ НАУКАХ: ШЛЯХ ДО ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВИЧОК

,

Компетентність у соціальних науках охоплює широкий спектр знань, навичок та настанов, які дозволяють розуміти, аналізувати специфіку розвитку сучасного суспільства та взаємодіяти з нею. Ця компетентність ґрунтується на досягненнях таких дисциплінарних підрозділів, як соціологічні, психологічні, економічні та політичні науки. Означені наукові кластери досліджують соціальні структури, поведінку, інституції та культурну динаміку. У цілому дослідницька компетентність у соціальних науках включає не лише володіння фактичними знаннями, але й здатність критично оцінювати соціальні явища, застосовувати теоретичні основи до аналізу реальних проблем та ефективно презентувати свої висновки [1]. За доби глобалізації, технологічного прогресу та суспільних викликів, розвиток компетентності в соціальних науках є ключовим для інформованого громадянства та професійного успіху [5].

Дослідницькі навички також охоплюють здібності до систематизації, необхідні для дослідження суспільних проблем, збору та аналізу даних, а також для формулювання висновків на основі доказів. Означені вміння включають формулювання дослідницьких проблем, розробку методологій, збір якісних або кількісних даних, інтерпретацію результатів та поширення висновків. В академічному та професійному контексті дослідницькі навички є ключовими для розвитку знань та вирішення дослідних проблем. Однак,

набуття цих навичок не є ізольованим процесом. Воно тісно пов’язане з предметно-специфічною компетентністю. Спрямування здобувачів освіти до теоретичних та методологічних основ соціальних наук розвиває критичне мислення, етичну свідомість та практичні здібності, які безпосередньо підвищують дослідницьку майстерність [3].

Зв'язок між компетентністю в соціальних науках та дослідницькими навичками підтверджується освітніми теоріями та емпіричними дослідженнями. До прикладу, теорія самовизначення постулює, що задоволення психологічних потреб автономії, компетентності та пов'язаності може мотивувати здобувачів освіти до глибокої взаємодії зі складними навичками, такими як дослідження. У соціальних науках дослідна тематика пов'язана з суб'єктивними інтерпретаціями та етичними дилемами. При цьому компетентність формує впевненість, необхідну для виконання широкого кола дослідних завдань [2].

Ретроспектива сучасної соціології демонструє, що соціальні науки еволюціонували від філософських досліджень до емпіричних дисциплін, з акцентом на підходах, заснованих на фактичних доказах. Відомий соціолог Е. Дюркгейм та засновник аналітичної психології З. Фрейд заклали основу для методичного дослідження соціальної поведінки. На сучасному етапі компетентність у цих галузях вимагає володіння як якісними методами, такими як етнографічний опис та інтерв'ю, так і кількісними методами, такими як статистичний аналіз. Ця подвійна компетентність сприяє цілісному дослідницькому мисленню, на основі якого студенти опановують орієнтування в неоднозначності та упередженості, які є ключовими передумовами евристичних досліджень [4].

Більше того, в контексті розвитку вищої освіти програми з соціальних наук дедалі частіше розробляються для інтеграції дослідницької підготовки з рівня бакалаврату. Цей процес відповідає попиту ринку праці на випускників, які можуть зробити свій внесок у розробку державної політики на основі

доказів, соціальні інновації та академічні науки. Зі зростанням впливу глобальних викликів здатність досліджувати соціальні проблеми стає вирішальною. Дослідницька компетентність у соціальних науках забезпечує контекстуальне розуміння, необхідне для належного формулювання проблемно-пошукових питань, гарантуючи, що дослідження мають актуальність та вплив на наукове середовище.

Набуття дослідницьких компетентностей у соціальних науках є багатоскладовим процесом, який охоплює когнітивні та поведінкові виміри. На когнітивному рівні вона передбачає розуміння ключових соціальних концепцій (зокрема, соціальної стратифікації, культурного релятивізму та моделей економічного розвитку). Крім того, у сучасній соціології компетентність вимагає розуміння таких макротеорій, як соціальний функціоналізм або теорія конфлікту, які пояснюють суспільну стабільність та зміни. У біхевіоральному вимірі вона проявляється у здатності застосовувати концепції для проведення оцінки громад або аналізу впливів державної політики. З точки зору психологічних настанов вченого, дослідницька компетентність сприяє емпатії, етичним міркуванням та відданості соціальній справедливості, заохочуючи громадян ставити під сумнів традиційні норми та відстоювати дослідницьку позицію [3].

Таким чином, одним із ключових аспектів набуття дослідницьких навичок здобувачами вищої освіти є міждисциплінарна інтеграція. Соціальні науки отримують інформацію з гуманітарних, природничих наук та новітніх інформаційних технологій, сприяючи формуванню цілісної авторської візії. Компетентність в цьому контексті означає синтез різноманітних наукових перспектив. Міждисциплінарний синтез посилює аналітичну глибину, що є основою самостійних інноваційних досліджень.

Література

1. Стандарт вищої освіти рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий) рівень ступінь вищої освіти доктор філософії. Галузь знань 05

соціальні та поведінкові науки, спеціальність 054 Соціологія. URL: https://surl.li/xmirmm

2. Alejandro, W. D. C., Saavedra, A. D., & Espinosa, R. C. (2022). Self-perceived research competence among social sciences students: An investigative survey during the COVID-19 pandemic. International Journal of Health Sciences, 6(S1), 6769-6785.

3. Bouchrika, I. (2025). Social science courses: 2025 guide to courses & their importance. Research.com. https://research.com/education/social-science-courses

4. Ciraso-Calí, A., Martínez-Fernández, J. R., París-Mañas, G., Sánchez-Martí, A., & García-Ravidá, L. B. (2022). The research competence: Acquisition and development among undergraduates in education sciences. Frontiers in Education, 7, Article 836165. https://doi.org/10.3389/feduc.2022.836165

5. Gryn, O., Domanova, H., Pavlenko, L., Striliuk, O., & Shara, L. (2024). Developing research competence in students through the study of socio-humanitarian subjects. Multidisciplinary Reviews, 7(3), 1-15.

Білоконь Оксана Анатоліївна

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

ok2309bilok2004@gmail.com

науковий керівник: професор

Лобода Світлана Миколаївна

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ВОЄННОГО ЧАСУ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Активна фаза бойових дій порушує низку практично важливих питань, пов'язаних як із реалізацією державного захисту, так і з гарантуванням прав громадян. Коли мова заходить про гендер, зазвичай мається на увазі суспільні очікування щодо соціальних ролей, які повинні виконувати чоловіки й жінки. Концепція гендерної рівності припускає досягнення рівності в правах чоловіків і жінок у всіх сферах життя, від економічних до сімейних. Термін «гендер», на відміну від статі, стосується економічних, соціальних та культурних особливостей і можливостей, пов'язаних із належністю до чоловічої чи жіночої статі [1].

Заглиблюючись у деталі можна помітити, що гендерні стереотипи, які формують суспільні ролі, пронизують усі аспекти конфлікту. Жінки переважно схильні висвітлювати людські трагедії та втрати, а чоловіки – військові операції. У багатьох державах жінки досі залишаються малопредставленими на вищих щаблях військового командування. До того ж, вони частіше зазнають сексуального насильства та дискримінації у збройних силах, що створює бар'єри для їхньої повноцінної служби та кар'єрного зростання. Кількість жінок, які долучаються до активних бойових завдань, різноманітних форм волонтерської діяльності та підтримки армії безпосередньо на фронті, постійно зростає, що свідчить про незаперечні

лідерські якості жінки. Численні приклади демонструють здатність жінок оперативно й автономно самоорганізовуватись в нових умовах, надавати підтримку іншим та ініціювати реальні кроки для розв'язання різноманітних проблем у складних умовах.

У цьому контексті важливо враховувати досвід міжнародних організацій, зокрема політику НАТО у сфері жінок, миру та безпеки. Вона передбачає інтеграцію гендерної складової в політичні рішення, повсякденну діяльність і механізми врегулювання конфліктів. Гендерна рівність розглядається як базове право людини та необхідна умова сталого суспільного розвитку. Для ефективної імплементації гендерного підходу у сфері безпеки та оборони необхідно не лише формалізувати його в нормативно-правових актах, військовій освіті та стратегіях, а й подолати інституційні бар'єри щодо участі жінок. Історично сформоване уявлення про військову службу як виключно чоловічу сферу значною мірою зумовлює відсутність рівноправного доступу жінок до ключових процесів у цій галузі [2].

З початком повномасштабної російсько-української війни в Україні спостерігаються помітні зрушення у сфері забезпечення гендерної рівності та протидії гендерно зумовленому насильству. Значною мірою було розширено можливості участі жінок в оборонному секторі. Паралельно з цим трансформації зазнало й інформаційне поле: при Міністерстві оборони України запроваджено інститут позаштатних радників із гендерних питань, а також вжито заходів щодо покращення умов проходження служби жінками у Збройних Силах України. Ці зміни відображають зобов'язання України дотримуватись принципів гендерної рівності, що визначені як у національному законодавстві, так і в міжнародних нормативно-правових актах. Відповідно до статті 24 Конституції України, усі громадяни, незалежно від статі, мають рівні права і свободи в соціально-економічній, політичній та особистій сферах [3].

З одного боку, жінки беруть активну участь у захисті держави як на фронті, так і в тилу, у волонтерських, медійних, дипломатичних та політичних ініціативах. З іншого – політичний дискурс і досі демонструє ознаки гендерної асиметрії, де жінки часто сприймаються не як суб'єкти ухвалення рішень, а як допоміжна сила. Водночас нові реалії поступово трансформують традиційні уявлення про ролі жінок у політиці, армії, управлінні. Воєнні обставини суттєво трансформували соціальну роль жінок в Україні. Сьогодні жінки не тільки забезпечують функціонування тилу, а й активно включаються у військову сферу, замінюючи чоловіків на небезпечних та відповідальних посадах. Водночас на них залишається традиційний тягар домашніх обов'язків, що значно ускладнює баланс між особистим і професійним життям. Активна участь жінок у різних сферах життя – від фронту до волонтерських ініціатив – демонструє їхню високу здатність до лідерства, адаптації й мобілізації в кризових умовах. Зростає видимість жіночих голосів у медіа, на рівні місцевого самоврядування та в роботі урядових інституцій. Це свідчить про поступовий перехід від декларативної підтримки гендерної рівності до її практичної реалізації навіть в умовах масштабної воєнної кризи.

Українці у більшості підтримують ідеї гендерної рівності, проте все ще бракує реальної поінформованості та усвідомлення повсякденних проявів дискримінації. Важливо, що наявна база прихильності до ідеї рівності, тепер є завданням держави, освітніх закладів і медіа є трансформувати її у практичну політику, поведінкові зміни та зміну культурних установок. Українське суспільство дедалі більше схиляється до ідеї рівних можливостей, однак ця тенденція потребує підтримки з боку державної політики, освітніх ініціатив і просвітницьких кампаній [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розділ 1.1 дипломної роботи: «Концептуальні засади гендерної рівності в сучасній науці».

2. Гула В. В., Сойко О. С. Роль жінки у вирішенні збройних конфліктів // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Державне управління. – Хмельницький: НАДПСУ, 2023. – Вип. 3(27). – С. 177–180. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/1602/1/%D0%9D%D0%90%D0%94%D0%9F%D0%A1%D0%A3_18.05.2023.pdf

3. Тінін Д. Г. Гендерна рівність у воєнний час: як війна змінює роль жінок у суспільстві/ Д. Г. Тінін // Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право / голов. ред. Ю. М. Бисага – Ужгород, 2023. –Т. 2. Вип. 80. – С. 432-437.

URL http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/297110/290044

4. Висновки до третього розділу дипломної роботи: «Емпіричний аналіз політики гендерної рівності в Україні».

Гладких Валентин Валерійович
доцент кафедри соціології та політичних наук,
факультету психології, комунікацій та перекладу,
Державного університету «Київський авіаційний інститут»

Бондарь Андрій Олександрович
Факультет психології, комунікацій та перекладу,
КАІ м. Київ, Україна
7342247@stud.kai.edu.ua

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК ЧИННИК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Російська агресія проти України, яка триває з 2014 року, набула не лише воєнного, а й виразного інформаційного виміру. Інформаційна війна стала складовою гібридної агресії, зокрема — інструментом підриву легітимності української державності як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Водночас інформаційний фронт став одним із пріоритетних напрямів зовнішньополітичної стратегії України. Успішна протидія російським наративам, формування позитивного міжнародного іміджу та мобілізація підтримки союзників — усе це перетворило інформаційну війну на стратегічний фактор української дипломатії. [1]

Інформаційна війна в сучасних умовах є багатовимірним явищем, що охоплює не лише фейки та пропаганду, а й кібератаки, маніпулятивне використання історії, символів, публічної дипломатії та міжнародного права. В контексті російсько-української війни Росія активно застосовує інструменти інформаційної агресії, спрямовані на делегітимацію української влади, розкол єдності українського суспільства, створення образу

«зовнішнього ворога» у вигляді Заходу, а також на деморалізацію ЗСУ та цивільного населення. [2]

Від початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року зовнішньополітична стратегія України суттєво трансформувалася. Ключовим завданням стало забезпечення міжнародної підтримки та санкційного тиску на РФ. У цьому процесі особливу роль відіграє стратегічна комунікація. Українські інституції — від Офісу Президента до Міністерства закордонних справ — активно використовують цифрові платформи для оперативного інформування світової спільноти, викриття російських фейків та створення прозорого наративу про реальний перебіг війни. [3]

У цьому контексті важливим є становлення України як суб'єкта міжнародної інформаційної політики. Так, ініціатива створення платформи United24, звернення Президента В. Зеленського до парламентів та міжнародних організацій, акценти на тематиці злочинів проти людяності та геноциду українців — усе це формує стратегічну інформаційну рамку, що транслюється на міжнародну аудиторію. [4] Зовнішньополітична інформаційна стратегія України орієнтована на посилення антипутінської коаліції, активізацію військової та гуманітарної допомоги, а також зміцнення позицій України в переговорному процесі.

Особливої ваги набуває співпраця України з європейськими інституціями, НАТО, провідними західними ЗМІ та цифровими платформами. Спільні ініціативи з боротьби з дезінформацією, впровадження санкцій проти пропагандистських ресурсів РФ, блокування кремлівських наративів у соцмережах є важливою складовою нової інформаційної дипломатії. Разом із цим, українська дипломатія активно залучає інструменти культурної та публічної дипломатії — зокрема через амбасадорів культури, спортивних діячів, активістів та волонтерів, які транслюють український наратив за кордоном.

Таким чином, інформаційна війна — це не лише виклик, але й можливість для України утвердити себе як суб'єкта, здатного формувати світовий порядок денний. Через ефективну комунікацію українська держава посилює свій вплив у глобальному інформаційному просторі, формує коаліції солідарності та вибудовує архітектуру стратегічних союзів. [5]

Інформаційна війна в умовах російської агресії стала одним із ключових чинників формування та реалізації зовнішньополітичної стратегії України. Протидія російській пропаганді, мобілізація міжнародної підтримки, посилення позитивного іміджу держави та створення стратегічного наративу української боротьби за свободу — усе це демонструє нову якість української дипломатії в XXI столітті. Успішна інформаційна політика є не лише засобом самозахисту, а й інструментом активного впливу на міжнародну політику, що дозволяє Україні формувати нову безпекову та гуманітарну архітектуру у Європі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Розділ 3.2 дипломної роботи "Приклад використання інформаційних війн у конфліктах XX та XXI століть"

[2] Дубов Д. Гібридна війна: зміст, ознаки та шляхи протидії // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2022. – Режим доступу: https://niss.gov.ua

[3] Офіс Президента України. Комунікаційна політика в умовах воєнного стану. – 2023. – Режим доступу: https://president.gov.ua

[4] United24 – Національна платформа підтримки України. – 2023. – Режим доступу: https://u24.gov.ua

[5] Висновок до розділу 3 дипломної роботи "Приклади інформаційних війн та їх наслідки"

Недюха Микола Петрович
Доктор філосфських наук, доктор юридичних наук,
професор кафедри соціології та політичних наук,
факультету психології, комунікацій та перекладу,
Державного університету «Київський авіаційний інститут»,

Глущенко Софія Олександрівна
Факультет психології, комунікації та перекладу, КАІ
м. Київ, Україна
sofiaglushchenkoos@gmail.com

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У сучасному глобалізованому світі політика ідентичності набула особливої актуальності як на міждержавному, так і на національному рівнях. Ідентичність більше не є лише культурною або соціальною категорією — вона стала інструментом політичної мобілізації, джерелом конфліктів і одночасно — засобом збереження унікальності національних спільнот. Національна ідентичність постає як фундамент державної цілісності, і водночас зазнає трансформаційного тиску з боку глобалізаційних процесів, що ускладнює формування стабільної внутрішньої політики, зокрема в країнах з перехідною демократією або багатокультурною структурою [1].

Поняття “політика ідентичності” охоплює широкий спектр суспільно-політичних процесів, спрямованих на конструювання, підтримку або трансформацію колективної ідентичності. У центрі цих процесів знаходиться не лише боротьба за визнання окремих груп, а й розподіл символічної влади щодо визначення того, що є “своїм”, а що — “чужим” у межах національного дискурсу [2].

Глобалізація водночас виступає каталізатором переосмислення традиційних форм ідентичності та чинником їх розмиття. Поширення універсальних цінностей, транснаціональних медіа та економічна інтеграція створюють загрозу витіснення локальних ідентичностей, що може провокувати опір з боку національних спільнот і політичних еліт [3].

У відповідь на виклики глобалізації держави активізують політику збереження культурної спадщини, мови, історичної пам’яті — елементів, які визначають ідентичність. Така політика нерідко поєднує елементи символічної інтеграції з практиками виключення тих, що загрожують формуванню внутрішніх конфліктів, особливо в багатонаціональних суспільствах [3].

На прикладі України можна простежити, як глобалізація та внутрішні трансформації впливають на формування політики національної ідентичності. Після 2014 року і особливо після 2022 року українська політика ідентичність значно активізувалась як форма спротиву зовнішній агресії. Водночас зросла роль культурних, мовних і ціннісних маркерів, які стали частиною національної стратегії самоствердження [4].

Формування історичної свідомості в Україні стало важливим інструментом у становленні національної ідентичності. Декомунізація, переосмислення радянського минулого, акценти на героїзмі та трагізмі визвольних рухів слугують засобом національної консолідації, але можуть спричинити напруження в суспільстві, особливо в регіонах із неоднорідною історичною свідомістю [4]. Мовна політика, як ще один вимір ідентичності, є водночас засобом єднання і поляризації. Законодавче закріплення статусу української мови як єдиної державної є проявом ідентифікаційної політики, спрямованої на культурну суверенність [5].

Міжнародний вимір політики ідентичності виявляється в боротьбі за визнання, символічну присутність і підтримку з боку світової спільноти. Україна, відстоюючи власну ідентичність, одночасно інтегрується в західні

інституції, що формує нову політичну і культурну рамку, в якій ідентичність поєднує національне та європейське [4].

Протистояння імперським наративам і впливу сусідніх держав актуалізує питання ідентичності як безпекової категорії. Політика ідентичності стає частиною гібридної війни, у якій використовуються культура, мова, історія для дестабілізації або навпаки — для мобілізації населення [3, 4].

Соціальні мережі та цифрові платформи створюють нові простори для конструювання ідентичності. Вони прискорюють поширення національних ідей, але також можуть стати інструментом маніпуляцій, розколів і формування альтернативних ідентичностей, що суперечать офіційній наративній політиці [3]. На тлі глобального постмодернізму, який заперечує стабільні ідентичності, політичні еліти змушені будувати нові ідентифікаційні стратегії, що апелюють до історичної спадковості, моралі та колективної пам’яті. У цьому контексті національна ідентичність перестає бути сталим елементом і стає процесом — динамічним, багатогранним, контекстуально змінним [2,3].

Політика ідентичності на національному рівні потребує балансу між єдністю та різноманіттям. Її ефективність залежить від здатності держави забезпечити інклюзивність, мінімізувати міжгрупову напругу та водночас зберігати національне ядро — мовне, культурне, історичне — як основу ідентифікаційної стабільності [2, 4].

Отже, у контексті глобалізації політика ідентичності на національному рівні набуває багаторівневої складності. Вона одночасно виконує функцію захисту від асиміляційного тиску, засібу внутрішньої консолідації, інструменту зовнішньополітичного позиціювання і навіть складову безпекової доктрини. Її майбутній розвиток залежить від здатності суспільств і держав адаптуватися до змін, не втрачаючи при цьому історичної пам’яті та культурної унікальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вступ до дипломної роботи

2. Висновки до розділу 1 дипломної роботи « Теоретичні основи політики ідентичності в умовах глобалізації»

3. Висновки до розділу 2 дипломної роботи «Аналіз впливу глобалізації на політику національної ідентичності в Україні»

4. Висновки до розділу 3 дипломної роботи «Перспективи розвитку політики ідентичності на національному рівні в умовах глобалізації»

5. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. веб–сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text

Голик Іванна Віталіївна

Факультет психології, комунікації та перекладу, КАІ

м. Київ

goluk13111994@gmail.com

науковий керівник: кандидат політичних наук

Штепа Сергій Володимирович

МОЛОДІЖНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА МОЛОДІЖНУ ПОЛІТИКУ В УКРАЇНІ

Російська агресія проти України, що триває з 2014 року і набула повномасштабного характеру у 2022 році, докорінно змінила не лише геополітичний курс держави, а й активізувала внутрішньополітичні процеси. Зокрема, особливого значення набула участь молоді у забезпеченні зовнішньополітичної мобілізації суспільства та підтримці європейського й євроатлантичного векторів розвитку України. В цьому контексті все більшу роль відіграють молодіжні організації при політичних партіях, які поступово перетворюються на активних суб'єктів як внутрішньої, так і зовнішньої політики.

Молодіжні структури партій взяли на себе низку важливих функцій: поширення правди про війну на міжнародному рівні, організація публічних кампаній солідарності з Україною, участь у європейських молодіжних форумах та партнерських програмах, співпраця з міжнародними молодіжними партійними об'єднаннями. Через цифрові платформи вони ведуть інформаційний фронт, сприяють консолідації громадської думки в Європі та США на підтримку України, активно долучаються до заходів культурної та публічної дипломатії [1].

Під тиском нової реальності, багато українських політичних партій переглянули ставлення до власних молодіжних крил — їхній вплив зріс, а

коло повноважень розширилось. Тим не менш, у більшості випадків молодіжні організації все ще не мають стабільного фінансування, автономного статусу, чітко визначених політичних повноважень або можливості бути представленими у вищих органах партій [2]. Це обмежує їхню ефективність як інструменту стратегічної молодіжної дипломатії, незважаючи на високий потенціал.

В умовах війни особливої актуальності набуває розуміння того, що молодіжні партійні структури — це не лише «школа політичного лідерства», а й важливий канал неформальної дипломатії та трансляції українських інтересів за кордон. Вони виступають амбасадорами української правди, демократії та свободи серед своїх ровесників у країнах Європейського Союзу, Північної Америки, Азії [3]. Їхні міжнародні ініціативи — це внесок у зміцнення зовнішньополітичного іміджу України як активного демократичного суб’єкта світової політики.

Розвиток і підтримка молодіжних організацій при політичних партіях в умовах російської агресії — це не лише про внутрішню політичну освіту, а й про формування нового покоління українських дипломатів, активістів і лобістів інтересів держави у світі. Саме вони можуть стати містком між молоддю України та глобальним демократичним співтовариством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Слободянюк І. Молодь України в умовах війни: активізм, дипломатія, вплив // Європейські студії. – 2023.
2. Крамаренко О. Політичні партії та молодіжні структури: участь у міжнародній комунікації під час війни // Вісник політичних наук. – 2023.
3. Юрчук С. Публічна дипломатія молоді: досвід воєнного часу // Міжнародні відносини та зовнішня політика. – 2023.
4. Бондар О. Громадянська активність молоді як чинник зміцнення національної єдності // Українська політика. – 2022.

Голомах Артем Олександрович

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

tioma8304@gmail.com

науковий керівник: професор кафедри, доктор філософських наук

Недюха Микола Петрович

Зовнішня політика України та міжнародних відносин світі в умовах російської агресії

Російська агресія проти України, яка почалася ще у 2014 році з анексії Криму, а потім перейшла у повномасштабне вторгнення в 2022 році, суттєво вплинула на зовнішню політику нашої країни. Через війну Україна кардинально змінила свої пріоритети, зосередившись на зміцненні стратегічного партнерства та активному пошуку міжнародної підтримки для протидії російському впливу. Основним напрямком стала інтеграція з Європейським Союзом та НАТО, яка отримала новий імпульс після рішення Євро ради у грудні 2023 року про початок переговорів щодо вступу до ЄС, а також після скасування вимоги щодо Плану дій для членства в НАТО на саміті у Вільнюсі 2023 року [1].

З 2024 року Україна активно укладає важливі двосторонні угоди з провідними країнами Заходу, серед яких Велика Британія, Франція, Німеччина, Італія, Канада, Японія та США. Ці договори передбачають підтримку у військовій, фінансовій і гуманітарній сферах і створюють нову систему міжнародних гарантій безпеки, що має компенсувати недієздатність Будапештського меморандуму [1]. Крім того, Україна розвиває стосунки з країнами Глобального Півдня, відкриває посольства в африканських державах і просуває ініціативи на кшталт «Зерно з України», що свідчить про прагнення знайти нові союзників поза традиційними центрами сили.

Важливою складовою сучасної зовнішньої політики є інформаційна боротьба, адже Росія використовує дезінформацію, намагаючись послабити міжнародну підтримку України, впливати на політику окремих країн і дискредитувати українське керівництво . У цих умовах українська дипломатія виконує роль не тільки захисника інтересів держави, але й інструменту стратегічної комунікації з світом. Водночас, складним викликом залишається позиція деяких великих країн, як-от Китай, Бразилія та Індія, які не висловлюють чіткої критики на адресу Росії, що ускладнює створення єдиної глобальної коаліції проти агресії [2]. Окремі держави продовжують торгівлю з Росією, зокрема купують енергоносії, що фактично підтримує війну. Українська дипломатія докладає зусиль, щоб змінити міжнародний порядок, заснований на правилах, і наголосити на необхідності відновлення справедливості та поваги до міжнародного права [2].

Важливим є також активна участь України в роботі міжнародних організацій — ООН, ОБСЄ, Міжнародному суді ООН, Раді Європи, а також ініціативи зі створення спеціального трибуналу щодо злочинів агресії Росії [3]. Незважаючи на обмежені можливості цих інституцій, Україна змогла підняти на світовій арені ключові питання, що допомагає зміцнити її позиції і сформувати нові стандарти оцінки дій агресорів.

Крім дипломатичних ініціатив, Україна активно залучає потенціал громадянського суспільства, діаспори та міжнародних волонтерських рухів до формування позитивного іміджу на міжнародній арені. Присутність України в глобальному інформаційному просторі значно зросла — завдяки медіа-кампаніям, культурним подіям, виступам українських лідерів на міжнародних форумах. Це дозволяє донести правду про війну, мобілізувати солідарність та підтримку з боку громадськості в різних країнах .

Також варто згадати й економічну дипломатію, яка на тлі війни отримала нове стратегічне значення. Україна працює над розширенням

експорту, пошуком нових ринків, а також залученням інвестицій до секторів, які можуть відновлюватися навіть у складних умовах. Одним із прикладів такої роботи є створення транспортних коридорів в обхід Чорного моря та розвиток логістичної співпраці з країнами Центральної Європи [3].

Підсумовуючи, можна сказати, що зовнішня політика України під час війни стала не просто реакцією на виклики, а й потужним інструментом для змін у світовій системі міжнародних відносин. Завдяки тісній співпраці з ЄС, НАТО, країнами Глобального Півдня та активній дипломатії Україна не лише зберігає свою незалежність, а й створює нову реальність, де безпека ґрунтується не лише на силі, а й на довірі, солідарності та принципах міжнародної спільноти. Досвід України показує, що боротьба за суверенітет однієї країни може стати каталізатором глобальних змін, якщо її підтримує світ, який поділяє цінності свободи, права та гідності.

Список використаних джерел

1. Разумков Центр. (2024). Зовнішня політика України в контексті геополітичних процесів. https://razumkov.org.ua

2. Український Інститут політики. (2024). Ситуація в Україні: 23–30 жовтня. https://uiamp.org

3. Борисфен Інтел. (2024). Російська агресія проти України та міжнародне право. https://bintel.org.ua

ЄРШАКОВ Олександр Олексійович

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

7373392@stud.kai.edu.ua

науковий керівник: кандидат філософських наук

Гладких Валентин Валерійович

ВИБОРЧІ МОДЕЛІ ЄС І ДЕМОКРАТИЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ

Виборча система є ключовим елементом демократичного устрою будь-якої держави, оскільки саме вона забезпечує трансформацію волі народу у структуру органів влади, формування політичного представництва та легітимізацію політичних рішень. У сучасних умовах, особливо для України, що перебуває в стані збройного конфлікту та водночас продовжує реалізовувати євроінтеграційний курс, виборча система має бути не лише інструментом участі громадян у політичному житті, а й фактором політичної стабільності, єдності суспільства та протидії зовнішнім викликам. Порівняння виборчих систем країн Європейського Союзу дозволяє визначити, які саме підходи до організації виборчого процесу є найбільш ефективними, репрезентативними та стійкими до сучасних загроз, а також яким чином європейський досвід може бути адаптований до українських реалій [1].

У політичній науці традиційно розрізняють три основні типи виборчих систем: мажоритарну, пропорційну та змішану. Мажоритарна система ґрунтується на принципі перемоги кандидата, який набрав найбільшу кількість голосів у конкретному окрузі, що сприяє формуванню стабільного уряду, але водночас часто обмежує представництво політичного плюралізму. Пропорційна система забезпечує більш точне відображення електоральних уподобань суспільства, дозволяє політичним меншинам отримувати мандати, але водночас може ускладнювати формування коаліцій та створювати

політичну фрагментацію. Змішана система поєднує переваги обох підходів, хоча її ефективність значною мірою залежить від конкретної моделі реалізації [2].

Досвід Федеративної Республіки Німеччини є показовим прикладом успішної реалізації змішаної компенсаторної виборчої системи, яка передбачає голосування за партійні списки та за кандидатів в одномандатних округах, при цьому компенсаційний механізм гарантує, що загальний розподіл мандатів у Бундестазі відповідає відсотковому розподілу голосів за партії. Така система дозволяє поєднувати регіональне представництво з високим рівнем пропорційності, сприяє стабільності парламенту та підвищенню довіри громадян до виборчого процесу [3]. На противагу цьому, Франція використовує мажоритарну систему абсолютної більшості у два тури, яка орієнтована на забезпечення чіткої відповідальності влади та стабільності виконавчої гілки, але часто призводить до виключення менших партій із політичного процесу та створює дисбаланс у представництві [4].

Іншим прикладом є Нідерланди, які застосовують повністю пропорційну виборчу систему з відкритими списками, що не передбачає виборчого бар’єра. Це дозволяє представити в парламенті широкий спектр політичних позицій і забезпечити високу політичну інклюзивність. Проте така модель має і зворотний бік: часто спостерігається складність формування коаліцій, що ускладнює ефективне функціонування уряду [5]. Італія, своєю чергою, демонструє приклад постійного реформування виборчого законодавства, де на сьогодні діє змішана модель з перевагою пропорційного елементу. Італійський кейс підтверджує, що навіть технічно вдосконалена система не гарантує політичної стабільності без належного рівня політичної культури, відповідальності партій та громадянської свідомості [6].

Цікаві уроки для України дають і країни Центральної та Східної Європи, зокрема Польща, Словаччина та Угорщина. У Польщі діє

пропорційна система з виборчим бар’єром, що забезпечує баланс між репрезентативністю та ефективністю. Водночас угорська модель, яка була трансформована під впливом правлячої партії, демонструє, як інструменти виборчої інженерії можуть бути використані для концентрації влади та обмеження політичного плюралізму [7].

Україна, починаючи з парламентських виборів 2019 року, використовує пропорційну виборчу систему з відкритими списками. Ця система є кроком до європейських стандартів, однак її практична реалізація стикається з низкою викликів: нерозуміння виборцями механізмів голосування за регіональні списки, домінування партійного керівництва у формуванні списків кандидатів, низька конкуренція на внутрішньопартійному рівні. Крім того, в умовах війни постає проблема забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, а також громадян, що залишилися на тимчасово окупованих територіях. Існує потреба у розробці нових інструментів участі для цих категорій, зокрема через дистанційне або електронне голосування, запровадження цифрової ідентифікації та надійного захисту даних [8].

Досвід Естонії в галузі інтернет-голосуваннях, демонструє, що цифровізація виборчого процесу може підвищити доступність виборів, особливо для молоді та мобільних груп населення. Водночас важливим є забезпечення кібербезпеки, прозорості та технологічної довіри з боку громадян. Для України актуальним є не лише поступове впровадження електронних технологій, а й посилення інституційної спроможності Центральної виборчої комісії, а також розвиток громадського моніторингу виборів як запобіжника можливим зловживанням [9].

Таким чином, порівняльний аналіз виборчих систем країн Європейського Союзу дозволяє зробити висновок, що не існує універсальної ідеальної моделі, яка була б однаково ефективною для всіх держав. Кожна виборча система є результатом історичних, соціокультурних та політичних

процесів. Проте Україна, орієнтуючись на європейські стандарти, має змогу адаптувати найкращі практики до національного контексту, водночас формуючи політичну культуру, що базується на відповідальності, відкритості та залученні громадян до процесу прийняття рішень. Особливо в умовах збройної агресії та викликів державності, ефективна та справедлива виборча система може стати важливим фактором демократичної стійкості, соціального єднання та поступового інтегрування до політичного простору Європейського Союзу [10].

Актуальність виборчої реформи в Україні у контексті європейської інтеграції, що залишається стратегічним напрямом зовнішньої політики України навіть в умовах повномасштабної російської агресії. Виборча система є не лише внутрішнім політичним інструментом, а й важливим показником демократичної зрілості держави на міжнародній арені. У контексті євроінтеграційного курсу України, порівняльний аналіз виборчих систем країн ЄС дає змогу виявити оптимальні моделі, які відповідають стандартам демократичного урядування, прозорості та політичної відповідальності. Це набуває особливої ваги з огляду на потребу реформ, спрямованих на зміцнення державності, легітимності інститутів влади та забезпечення довіри громадян до виборчого процесу, що є фундаментом стабільного міжнародного партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасьєва М. В. Виборча система: поняття та сучасне розуміння. Юридичний вісник. 2012. № 1. С. 21–30.

2.Балабан Р. В. Теорія виборчої системи: монографія. Київ: Либідь, 2007. 112с.

3. Бенедикт Ф. Вибори в Німеччині: аналіз змішаної моделі. German Politics, 2019, №3.

4. Моне Ж. Виборчий процес у Франції: традиція чи необхідність? European Journal of Political Research. 2020. №1.

5.Verkiezingen.nl — Офіційний сайт виборів у Нідерландах. Доступ: https://www.verkiezingen.nl

6. Caramani D. Comparative Politics. Oxford University Press, 2020.

7.Freedom House. Nations in Transit 2023: Hungary. https://freedomhouse.org

8. Центр Разумкова. Аналіз виборчої системи України. 2022. https://razumkov.org.ua

9. IFES Ukraine. Вибори під час війни: виклики та рішення. 2023.

Кононученко Анастасія Олександрівна

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

7357562@stud.kai.edu.ua

науковий керівник доктор політичних наук, професор:

Третяк Олексій Анатолійович

СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Пандемія COVID-19 та повномасштабна російська агресія проти України стали безпрецедентними викликами для демократичних політичних інститутів, що суттєво вплинули на їх функціонування. Ці події спричинили глибокі трансформації в механізмах ухвалення рішень, формах громадської участі, функціонуванні законодавчої та виконавчої влади, а також у сфері публічної комунікації.[1]

Актуальність обраної теми зумовлена потребою осмислити, як надзвичайні обставини впливають на стійкість демократичних систем і здатність адаптуватися до кризових умов, зберігаючи при цьому фундаментальні принципи демократії. Це особливо важливо для України, де пандемія збіглася з внутрішньополітичними викликами та згодом — з початком повномасштабної війни.[2]

Матеріалом для написання тез стали результати власного дипломного дослідження на тему «Специфіка функціонування демократичних політичних інститутів в умовах пандемії COVID-19», яке заклало теоретичну та методологічну основу для розгляду особливостей функціонування українських демократичних інститутів у кризових умовах.

У дипломі було проаналізовано концептуальні підходи до розуміння демократичних інститутів — інституціональний, системний, конструктивістський, синергетичний та критичний. В умовах пандемії ці

підходи виявили свою ефективність у поясненні того, як демократичні системи адаптуються до криз, які загрожують базовим правам і свободам громадян.

Як показало дослідження, пандемія COVID-19 створила для демократичних інститутів України низку викликів: посилення ролі виконавчої влади, обмеження парламентського контролю, зниження прозорості, обмеження громадянських свобод та інші. Разом із тим пандемія стимулювала розвиток цифрових форм участі, електронного врядування та громадського контролю.[3]

Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році додало нових викликів. Війна прискорила цифровізацію демократичних процесів, зокрема використання додатку «Дія» для громадських консультацій, електронного документообігу, публічних звітів щодо бюджету оборони, гуманітарної допомоги та міжнародної підтримки.

Попри надзвичайні умови, Україна зберегла демократичні процедури, провела місцеві вибори у 2020 році, активізувала громадські ради, розробила механізми контролю за COVID-фондом та військовим бюджетом, що засвідчило можливість адаптації демократичних інститутів до надзвичайних умов.[4]

Висновок

Пандемія COVID-19 та війна в Україні стали критичними випробуваннями для демократичних політичних інститутів. Вони показали як вразливість, так і адаптивний потенціал демократичної системи. Досвід України довів важливість збереження балансу між ефективністю антикризового управління та дотриманням демократичних стандартів, розвитку цифрових сервісів, прозорості та участі громадян навіть в умовах надзвичайного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дипломна робота «Специфіка функціонування демократичних політичних інститутів в умовах пандемії COVID-19» / \ — 2025.

2. Вступ до дипломної роботи (Диплом, с. 2–3).

3. Статистичні дані платформи «Дія» щодо онлайн-сервісів у період війни.

4. Офіційний сайт Верховної Ради України, розділ «Новини та події».

Косюк Владислав Віталійович

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

kosuikvlad@icloud.com

науковий керівник: доцент кафедри, кандидат філософських наук

Гладких Валентин Валерійович

ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ У РЕГІОНІ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕМОКРАТІЙ ТА ЗОВНІШНІ ВПЛИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Політичний ландшафт Центрально-Східної Європи після падіння соціалістичних режимів зазнав масштабних трансформацій. Йдеться не лише про зміну політичної системи, а й про радикальні зрушення в економіці, соціальній структурі та ідентичності. Ці процеси сприяли пошуку нових джерел легітимності, але водночас породили кризу очікувань у частини населення. У цьому середовищі нестабільності та соціальної фрустрації популізм набув популярності як відповідь на дефіцит справедливості й представництва.[1, с. 121-126]

Одним із ключових чинників стала травма нерівномірної модернізації. Попри декларування європейського вибору, реформи супроводжувалися приватизацією, скороченням соціальних гарантій і зростанням безробіття, що особливо вдарило по середньому класу та жителям сільських регіонів. Як наслідок, посилилася соціальна фрагментація і зросла привабливість політиків, які апелювали до «простого народу», протиставляючи себе відчуженим елітам.

Нестача інституційної спадковості, ротація колишньої номенклатури у владних структурах та низький рівень демократичної культури посприяли укоріненню риторики про «очищення» держави і відновлення «морального

порядку». Ці настрої особливо загострилися на тлі євроінтеграційних процесів, які частина суспільства сприйняла як загрозу суверенітету та культурній автономії. Як результат - зростання популярності націонал-консервативного дискурсу, зокрема в Польщі та Угорщині.

На цьому тлі гібридна агресія Росії підсилила вразливість до популістських наративів. Кремль активно експлуатує теми «занепаду Європи» та «диктату Заходу», які органічно вбудовуються у риторику правих популістів регіону. Популізм, таким чином, перестає бути виключно внутрішньою реакцією - він стає частиною ширшої геополітичної конфронтації.

Показовим є перехід популізму від опозиційної риторики до стилю управління. У Польщі партія «Право і справедливість» взяла під контроль судову систему. В Угорщині уряд Віктора Орбана змінив конституцію, обмежив свободу медіа та створив систему «неліберальної демократії». У Словенії Янез Янша застосовував соціальні мережі для політичної мобілізації та тиску на незалежні ЗМІ. Ці приклади демонструють персоналізацію влади, делегітимацію опозиції, послаблення балансу гілок влади та контроль над інформаційним простором.[2, с. 71-78]

Такий розвиток подій вказує на появу моделі «гібридної демократії», де формальні атрибути демократії зберігаються, однак реальна влада дедалі більше концентрується у руках правлячої партії. У результаті - демократичні інструменти стають вразливими до зовнішнього впливу з боку авторитарних держав, насамперед Росії.

Популізм дедалі більше виконує функцію каналу зовнішньої дестабілізації. Дезінформація, делегітимація інституцій та стимулювання політичної фрагментації стали складовими гібридної стратегії РФ. У країнах Вишеградської групи проросійські меседжі дедалі частіше підхоплюються популістськими силами, що, своєю чергою, впливає й на міжнародну підтримку України.[3, с. 24-27]

Водночас Україна демонструє унікальний приклад опору популістській радикалізації в умовах війни. Незважаючи на системний тиск, дезінформаційні кампанії та спроби розпалити недовіру до влади, українське суспільство зберігає високу мобілізацію, довіру до незалежних ЗМІ, активність громадянського сектору та здатність до самоорганізації. Ці чинники стримують поширення популістських наративів і зміцнюють інституційну стійкість.

Важливим напрямом подальшої стратегії має стати посилення незалежності судової влади та засобів масової інформації, розвиток механізмів громадської участі, що забезпечують включеність громадян у процеси ухвалення рішень. Не менш критичною є протидія інформаційним кампаніям, що націлені на поляризацію та емоційну дестабілізацію. Усе це - не лише запорука демократичного розвитку, а й важливий елемент національної безпеки.

Таким чином, політична наука в Україні в умовах війни виконує не лише аналітичну, а й стратегічну функцію: вона допомагає усвідомити загрози популізму, сформувати відповіді на виклики гібридної агресії та виробити стратегії підсилення демократичної стійкості. Український досвід вже сьогодні став прикладом ефективної адаптації демократичного порядку до умов зовнішнього тиску та війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mudde, C. The Populist Zeitgeist // Government and Opposition. - 2004. - С. 121-216.

2. Політична влада: антологія / за заг. ред. Ф. М. Рудича. - К.: ІПіЕНД НАН України, 2016. - с. 71-78 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/political_power_196.pdf

3. Костюченко, Ю. В., Пушкар, В. І. Пострадянська дезінтеграція і зміна типу конфліктів / Ю. В. Костюченко, В. І. Пушкар // Sentinel: антологія аналітики та безпеки. - 2023. - Вип. 2(23). - С. 24–27. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://stgroup.in.ua/sentinel-pdf/v2i23-4/postsoviet.pdf

Кузьменко Тетяна Павлівна
Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ
м. Київ, Україна
tk0460400@gmail.com
науковий керівник: кандидат наук
Штепа Сергій Олександрович

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВПО ЯК ФАКТОР СТАБІЛЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: АНАЛІЗ ДЕТЕРМІНАНТ ТА МЕХАНІЗМІВ

Актуальність дослідження зумовлена масштабним внутрішнім переміщенням населення України (4,9 млн осіб станом на 2023 р.), спричиненим збройною агресією РФ. Недостатня адаптація ВПО загрожує соціальною дестабілізацією, зростанням бідності та втратою людського капіталу. Комплексний аналіз параметрів адаптації виявив суттєві регіональні та соціодемографічні диспропорції [1].

Соціально-демографічний профіль ВПО визначає диференційованість адаптаційних траєкторій. Жінки (75% ВПО) стикаються з "подвійним тягарем": поєднанням професійної діяльності та догляду за дітьми (25% ВПО) чи літніми родичами (22%). Гендерний розрив у зайнятості (48% проти 71% серед чоловіків) та заробітній платі (-41%) поглиблює соціальну нерівність. Літні особи демонструють найнижчу адаптивність через обмежену мобільність і хронічні захворювання, тоді як молодь до 35 років (40% працездатних ВПО) має вищий потенціал до перекваліфікації [2].

Економічна інтеграція ускладнюється структурними проблемами:

- Безробіття серед ВПО перевищує середньоукраїнський рівень (особливо у жінок – 73% офіційних безробітних);
- 38% міських ВПО витрачають >50% доходу на оренду житла;

- Лише 18% сільських ВПО мають стабільне працевлаштування.

Психологічні бар'єри включають високі рівні ПТСР (32-55%), депресії (22%) та тривожних розладів (17%), зумовлених кумулятивною травмою двох хвиль переміщення (2014 та 2022 рр.). Доступ до психологічної допомоги обмежений: лише 25% потребуючих її отримують через стигматизацію та дефіцит ресурсів [3].

Таблиця 1.

Ключові параметри адаптації ВПО

Параметр	**Група ВПО**	**Показник**	**Наслідки для адаптації**
Вікова структура	Літні (60+)	22%	↓ Мобільність, ↑ хронічні захворювання
	Діти (<18 років)	25%	↑ Ризик психосоціальних розладів
Гендерна нерівність	Жінки	Зарплата ↓41%	↑ Фінансова залежність
Психічне здоров'я	Дорослі ВПО	ПТСР: 32-55%	↓ Соціальна активність
Економічна доступність	Міські ВПО	Витрати на житло >50%	↑ Ризик бідності

Ефективна адаптація вимагає синергії інституційних рівнів:

1. Державна політика має інтегрувати психосоціальну допомогу в систему охорони здоров’я (Всеукраїнська програма ментального здоров’я), розширити житлові програми (субсидії на оренду з 2025 р.) та впровадити

цільові механізми працевлаштування (компенсації роботодавцям, гранти для бізнесу ВПО).

2. Громадські організації (БФ "КримSOS", "Право на захист") забезпечують комплексну підтримку через мобільні бригади, юридичні консультації та програми соціальної згуртованості. Включення ВПО до місцевих рад при органах влади підвищує ефективність рішень.

3. Міжнародна підтримка (УВКБ ООН, МОМ) фокусується на фінансуванні житлових ініціатив (7,37 млрд дол. у 2025 р.), багатоцільовій грошовій допомозі (охоплення 50% ВПО) та програмах розвитку цифрових навичок (ІТ-навчання для жінок).

Отже, подолання адаптаційних бар'єрів виступає вирішальним фактором відбудови соціального капіталу України в умовах триваючої війни, оскільки ефективна інтеграція 4,9 млн ВПО безпосередньо впливає на соціальну стабільність, економічне відновлення та довгострокову консолідацію суспільства. Реалізація запропонованої стратегії передбачає не лише мобілізацію внутрішніх ресурсів, але й активізацію міжнародної підтримки, що є імперативом для подолання наслідків гуманітарної кризи.

Список джерел

1. Міжнародна організація з міграції. Динаміка переміщень в Україні : звіт. Київ, 2024. 24 с.

2. Павловець Г. Г. Соціально-психологічна адаптація вимушених мігрантів. Київ : Наука, 2023. 211 с.

3. Roberts B. et al. Mental Health of Internally Displaced Persons in Ukraine // *The Lancet Psychiatry*. 2023. Vol. 10. P. 12–25.

4. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців. Україна: оперативні оновлення, 2024. URL: https://reporting.unhcr.org/ukraine-situation (дата звернення: 29.05.2025).

5. Державна служба статистики України. Соціально-економічні показники регіонів України, 2023. Київ, 2024. 87 с.

Кушнерчук Софія Сергіївна

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

kusnercuksofia797@gmail.com

науковий керівник: кандидат політичних наук, доцент

Штепа Сергій Олександрович

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ПОЛІТИЧНИХ АКТОРІВ У БАГАТОПОЛЯРНОМУ СВІТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується глибокою системною трансформацією, ключовим аспектом якої є перехід від відносної однополярності постбіполярного періоду до більш складної та динамічної багатополярної конфігурації світового порядку. Цей процес супроводжується не лише дифузією силового потенціалу між зростаючою кількістю державних центрів, а й ускладненням самої системи політичних акторів, де традиційна роль суверенних держав зазнає істотних модифікацій під впливом посилення активності міжнародних урядових та неурядових організацій, транснаціональних корпорацій та інших недержавних суб'єктів [1]. На цьому тлі спостерігається загострення геополітичної конкуренції, що супроводжується ерозією усталених норм міжнародного права та механізмів глобального управління. Повномасштабна російська агресія проти України стала не лише безпрецедентним актом порушення міжнародного права, але й потужним каталізатором та водночас чітким індикатором глибинних змін у світовому порядку. Вона прискорила процеси переформатування альянсів, виявила вразливості економічних взаємозалежностей та продемонструвала обмежену ефективність існуючих міжнародних інституцій у запобіганні та врегулюванні конфліктів за участю великих держав. Це, у свою чергу,

актуалізує потребу в теоретичному переосмисленні ролей та взаємодії ключових політичних акторів у контексті формування нової багатополярності. Метою даного дослідження є комплексний аналіз трансформації ролей та стратегій взаємодії основних політичних акторів у процесі становлення багатополярного світу, з акцентом на викликах, спричинених російською агресією, та на основі синтезу провідних теоретичних парадигм міжнародних відносин.

Теоретичне осмислення феномену політичних акторів у міжнародних відносинах пройшло значну еволюцію від класичної державоцентричної моделі до сучасного плюралістичного підходу, що визнає активну роль та істотний вплив широкого спектру недержавних акторів [3]. Класифікація акторів за різними критеріями (державні/недержавні, легітимні/нелегітимні) дозволяє систематизувати їхні характеристики, ресурси та сфери впливу, хоча процеси глобалізації та інформаційної революції призводять до розмивання традиційних меж між цими категоріями [5]. Паралельно, концепція багатополярності, що має глибоке історичне коріння, зазнала суттєвого теоретичного розвитку, перетворившись з емпіричного опису історичних конфігурацій на аналітичний інструмент для розуміння сучасного розподілу глобальної влади [2]. Сучасний етап переходу до нової, більш дифузної багатополярності інтерпретується через призму різних теоретичних шкіл: реалізм схильний розглядати багатополярні системи як потенційно нестабільні; лібералізм вказує на можливості пом'якшення конфліктного потенціалу через зміцнення міжнародних інститутів та поглиблення економічної взаємозалежності; конструктивізм наголошує на визначальній ролі спільних ідей, норм та ідентичностей у формуванні характеру відносин між полюсами.

Повномасштабна російська агресія проти України стала своєрідним "моментом істини", який виступив індикатором та прискорювачем глибинних трансформаційних процесів у багатополярному світі. Вона

рельєфно висвітлила системну кризу ефективності традиційних міжнародних інституцій, передусім Організації Об'єднаних Націй, яка виявилася обмеженою у своїх можливостях запобігання та врегулювання масштабних міждержавних конфліктів за участю великих ядерних держав. Паралельно з цим, війна продемонструвала зростання значущості більш гнучких регіональних альянсів та ситуативних коаліцій, що формуються як відповідь на конкретні безпекові виклики. Загострення економічного та технологічного протистояння, що включає санкційні режими та боротьбу за контроль над критичними технологіями, стало невід'ємною складовою нової геополітичної реальності [1]. Не менш значущим виявилося й посилення впливу різноманітних недержавних акторів: міжнародні медіа відіграли роль у формуванні глобальної громадської думки; численні міжнародні неурядові гуманітарні організації надавали допомогу постраждалому населенню; волонтерські рухи продемонстрували значну мобілізаційну здатність. В таких умовах активізувався пошук державами, включно з Україною, нових безпекових гарантій та розробка багатовекторних зовнішньополітичних стратегій [4].

Таким чином, формування багатополярного світового порядку є складним, динамічним і багатовимірним процесом, що характеризується перерозподілом впливу між різними типами політичних акторів та зміною парадигм їхньої взаємодії. Російська агресія проти України не лише прискорила ці зсуви в міжнародній системі, а й виявила глибинні вразливості існуючої архітектури глобального управління та безпеки. Це підкреслює нагальну потребу в адаптації як міжнародних інститутів, так і національних стратегій ключових акторів до нових геополітичних реалій [6]. Для України, яка опинилася на вістрі геополітичного протистояння, це означає необхідність послідовної реалізації проактивної та інноваційної зовнішньої політики. Така політика має бути спрямована на всебічне зміцнення власної суб'єктності на міжнародній арені, розбудову стійких та диверсифікованих

партнерств, а також на ефективне використання всього комплексу інструментів сучасної дипломатії для захисту національних інтересів, відновлення територіальної цілісності та забезпечення сталого розвитку у конкурентному та мінливому міжнародному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дорош Л. О. Багатоманітність міжнародних акторів: проблеми класифікації. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Серія: Політологія. 2012. Т. 182, Вип. 170.
2. Шамсан Р. Т. Міжнародні неурядові організації і міжнародне право. Юридичний вісник. 2021. № 6.
3. Фоломєєв М. А. Політичні актори як дійові сили політичного процесу: проблема концептуалізації. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Політологія. № 9/2.
4. Розділ 3.1 дипломної роботи «Держави як домінантні актори в багатополярному світі»
5. Розділ 3.4 дипломної роботи «Недержавні актори як агенти змін у багатополярному світі»
6. Висновки до розділу 3 дипломної роботи «Аналіз взаємодії політичних акторів в контексті багатополярності»

Манукян Гастінга Жуліверівна
Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ
м. Київ, Україна
inga271003@gmail.com
науковий керівник: професор
Штепа Сергій Олександрович

ПОЛІТИЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Російська агресія проти України, яка розпочалася у 2014 році з анексії Криму і перейшла у фазу повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року, кардинально змінила як зовнішньополітичний курс України, так і вектор її внутрішнього політичного розвитку. Зовнішня агресія виступила потужним каталізатором політичної трансформації, змусивши українську державу оперативно адаптуватися до нових викликів, змінювати пріоритети, зміцнювати державні інституції та впроваджувати реформи в умовах війни [1].

Насамперед, варто зазначити, що одним із ключових чинників трансформації стало стратегічне переорієнтування на західний вектор зовнішньої політики. Після початку повномасштабного вторгнення процес європейської та євроатлантичної інтеграції набув особливої актуальності. Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року стало не лише політичним сигналом підтримки, але й конкретним стимулом до поглиблення реформ у сфері верховенства права, децентралізації, боротьби з корупцією та забезпечення прозорості функціонування політичної системи [2]. Цей процес також вплинув на адаптацію законодавства України до європейських стандартів, що сприяє подальшій демократизації держави.

Поряд із зовнішньополітичними викликами, війна суттєво трансформувала внутрішню політичну динаміку. В умовах воєнного стану

відбулося переформатування механізмів державного управління, зокрема посилення ролі виконавчої влади, що було необхідним кроком для забезпечення оперативного прийняття рішень та ефективного реагування на кризові ситуації. Водночас це викликає занепокоєння щодо дотримання балансу влади та необхідності збереження демократичного контролю, зокрема з боку парламенту та громадянського суспільства [3].

У контексті трансформації політичної системи важливу роль відіграє і зміна характеру політичної культури. Війна сприяла зростанню громадянської активності, посиленню патріотизму та консолідації навколо національної ідеї. Волонтерський рух, діяльність громадських ініціатив та взаємодія з органами влади продемонстрували здатність суспільства до самоорганізації та впливу на процеси прийняття рішень. Ці процеси свідчать про поступову еволюцію політичної системи в бік більшої відкритості, прозорості та інклюзивності [4].

Окремо варто згадати про роль міжнародних партнерів у трансформаційних процесах. Величезна політична, фінансова та військова підтримка України з боку країн Заходу зумовила посилення взаємозалежності та зобов’язала українську владу демонструвати прогрес у реформуванні політичної системи. Від прозорості виборчих процесів до ефективності системи правосуддя — всі ці аспекти стали предметом міжнародного моніторингу, що сприяє підвищенню відповідальності політичних еліт.

Отже, політична трансформація України в умовах зовнішньої агресії є багатогранним процесом, який охоплює не лише реформування інституцій, а й зміну політичної культури, структури влади та характеру взаємодії між державою і суспільством. Основним завданням на наступному етапі має стати збереження демократичних досягнень та інституалізація позитивних змін після завершення війни. Це стане основою для сталого розвитку та успішної інтеграції до європейської та світової спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висновки до розділу 3.2 дипломної роботи : «*Збройна агресія Російської Федерації як каталізатор політичних змін».*

2. Розділ 3.1 дипломої роботи «*Європейська інтеграція та вплив міжнародних партнерів».*

3. Васюник, О. (2023). Трансформація політичної влади в умовах воєнного стану. Політичний менеджмент, №2, с. 13–18.

4. Прокоп, І. (2024). Громадянське суспільство в Україні під час війни: нові виміри. Український журнал соціології, №1, с. 45–52.

Медведєв Віталій Олександрович

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

7437548@stud.kai.edu.ua

науковий керівник: кандидат філософських наук

Гладких Валентин Валерійович

НАТО ЯК КЛЮЧОВИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ВИКЛИКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році докорінно трансформувало систему міжнародної безпеки та актуалізувало питання ролі Північноатлантичного альянсу у стримуванні агресії та підтримці демократичних держав. Для України НАТО стало не лише джерелом політичної солідарності, а й важливим каналом отримання військово-технічної, розвідувальної та гуманітарної допомоги. У відповідь на загрози Альянс посилив свою присутність на східному фланзі, активізував партнерські програми з Україною та переглянув стратегічні підходи до стримування авторитарних режимів.

Історія співпраці України з НАТО[1] починається на початку 1990-х років після здобуття Україною незалежності. У 1994 році Україна приєдналася до Програми «Партнерство заради миру», що стало першим кроком у розвитку діалогу та співпраці з Альянсом. У 1997 році було підписано Хартію про особливе партнерство, яка заклала основу для подальшої взаємодії у військовій, політичній та безпековій сферах. Згодом Україна брала активну участь у миротворчих місіях НАТО, а також у спільних навчаннях і програмах модернізації Збройних сил. Значним кроком стало ухвалення у 2008 році рішення на саміті в Бухаресті про перспективу

членства України в НАТО, що, однак, зіткнулося з внутрішніми та зовнішніми викликами. Відтоді співпраця посилилася, особливо в умовах російської агресії, що спонукало Україну до більш тісної інтеграції з Альянсом у сфері безпеки та оборони.

Водночас, на міжнародній арені питання членства України у НАТО залишається дискусійним. Деякі країни-члени демонструють обережність через ризики ескалації війни з Росією[2], водночас інші підтримують активне залучення України до спільних безпекових механізмів. Важливо, що незалежно від формального статусу, співпраця з НАТО вже сьогодні значно підвищує обороноздатність України, зміцнює її позиції на світовій арені і слугує гарантом міжнародної солідарності у протидії російській агресії. Таким чином, Альянс виступає не лише як оборонний блок, а як важливий політичний інструмент для забезпечення суверенітету та територіальної цілісності України.

Незважаючи на те, що Україна поки не є повноправним членом НАТО, її де-факто інтеграція в структури Альянсу продовжується через обмін досвідом[3], модернізацію збройних сил за стандартами НАТО, а також участь у спільних навчаннях та ініціативах. Це свідчить про зміну підходів до політики відкритих дверей та готовність блоку адаптуватися до нових реалій безпекового середовища. Водночас, Україна стикається з низкою викликів на шляху до членства — від політичного опору окремих країн-членів до необхідності подальших реформ у сфері оборони, боротьби з корупцією та демократичного контролю над військовими структурами.

У цьому контексті надзвичайно важливим є продовження стратегічного курсу України на євроатлантичну інтеграцію, з одночасним посиленням внутрішньої стійкості та розвитку двосторонніх союзів у межах системи НАТО. Роль Альянсу як чинника глобальної архітектури безпеки стає вирішальною у протидії загрозам з боку агресивних держав, і його співпраця

з Україною може стати прецедентом для формування нової моделі колективної безпеки в постбіполярному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розділ 5.1 дипломної роботи: «Історія співпраці України з НАТО».

2. Розділ 5.2 дипломної роботи: «Перешкоди на шляху до членства: внутрішні й зовнішні чинники».

3. Висновки до п’ятого розділу дипломної роботи: «ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ».

Мельник Павло Олександрович

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

7371723@stud.kai.edu.ua

науковий керівник: кандидат філософських наук

Гладких Валентин Валерійович

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Повномасштабна війна Росії проти України стала не лише збройним конфліктом, а й масштабним інформаційним протистоянням, у якому ключову роль відіграють цифрові технології, зокрема штучний інтелект. У сучасному світі ШІ дедалі активніше використовується як інструмент політичного впливу, здатний формувати громадську думку, маніпулювати інформацією та впливати на хід політичних процесів. Особливо небезпечним є його використання в умовах війни, коли спотворення реальності та поширення дезінформації можуть прямо впливати на безпеку держави.

Згідно з дослідженням[1] штучний інтелект становить серйозну загрозу для демократії, оскільки здатен підривати основоположні демократичні процеси — зокрема, шляхом поширення дезінформації, впливу на виборців через мікротаргетинг і посилення політичної поляризації. Автори підкреслюють, що AI-технології можуть використовуватися як інструмент автократичних режимів для маніпуляції громадською думкою та придушення інакомислення, створюючи ілюзію суспільного консенсусу там, де його насправді немає. У таких умовах демократичні держави повинні оперативно розробляти механізми контролю та прозорості використання ШІ в політичних комунікаціях, аби запобігти зловживанням і зберегти довіру до демократичних інститутів.

Штучний інтелект дозволяє автоматизувати створення політичного контенту, таргетувати аудиторії з урахуванням психологічних характеристик користувачів, а також виявляти уразливі точки для інформаційного впливу.[2] Зокрема, Росія активно застосовує AI-технології для ведення інформаційної війни: створення бот-мереж, фейкових новин, deepfake-контенту, автоматизованих коментарів і вкидів. Усе це спрямовано на підрив довіри до українських інституцій, дискредитацію ЗСУ та деморалізацію суспільства.

Поряд з цим, Україна також розвиває свої можливості у сфері цифрового опору. З'являються приклади використання ШІ для моніторингу інформаційного простору, протидії фейкам, автоматизованого аналізу відкритих джерел (OSINT) і навіть прогнозування ворожих дій. Проте головним викликом залишається розробка етичних і правових засад використання таких технологій у демократичному суспільстві, де свобода слова не повинна стати жертвою алгоритмічного контролю.

Уже сьогодні політичні кампанії дедалі частіше використовують можливості штучного інтелекту для персоналізованої комунікації з виборцями, аналізу суспільних настроїв у реальному часі, створення симуляцій і прогнозів розвитку політичної ситуації. Такі інструменти дають змогу не лише краще розуміти потреби населення, а й оперативно реагувати на загрози у сфері громадської безпеки та стабільності. Однак існує небезпека концентрації цих інструментів у руках недобросовісних акторів, що може призвести до маніпуляцій виборчим процесом, обмеження політичного плюралізму та нав'язування певних ідеологій через контроль за інформаційними потоками.

Крім того, стрімкий розвиток генеративного ШІ, зокрема мовних моделей, відкриває нові горизонти для як демократичного діалогу, так і кіберпротистояння. Важливо створювати незалежні інституції, які здійснюватимуть аудит та перевірку алгоритмів на предмет упередженості,

відповідності правам людини та національній безпеці. Успішна інтеграція ШІ у політичне середовище України має ґрунтуватися на принципах прозорості, громадського контролю, інклюзивності та стійкості до зовнішнього впливу. Лише за таких умов штучний інтелект може стати дієвим інструментом модернізації політичної системи в умовах війни та відбудови.

У цьому контексті важливо брати до уваги досвід інших країн та міжнародних організацій у сфері регулювання впливу ШІ[3] на політику. ООН, ЄС і низка провідних держав світу вже сьогодні працюють над нормативними рамками, покликаними врівноважити інновації та безпеку. Для України важливо не лише реагувати на виклики воєнного часу, а й формувати стратегічне бачення розвитку ШІ як елементу національної безпеки.

Таким чином, штучний інтелект стає одночасно загрозою й інструментом захисту у політичному протистоянні. Для України надзвичайно важливо інтегрувати ці технології у політичну систему з урахуванням як військово-політичної ситуації, так і довгострокових перспектив побудови цифрової демократії. Політична наука, в умовах війни, має взяти на себе відповідальність за осмислення цих процесів, запропонувати моделі стійкості та забезпечити інтелектуальний супровід для державної політики у сфері ШІ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kreps, S., Kriner, D. "How AI threatens democracy." *Journal of Democracy*, 2023. URL: https://muse.jhu.edu/pub/1/article/907693/pdf .

2. Розділ 4.2 дипломної роботи: «Вплив політичних ботоферм на демократичні процеси».

3. Розділ 6.1 дипломної роботи: «Важливість регулювання використання ШІ».

Мотрук Анастасія Дмитрівна
Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ
м.Київ, Україна
nastamotruk@gmail.com
науковий керівник: кандидат філософських наук
Гладких Валентин Валерійович

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Робота присвячена аналізу зовнішньої політики України у контексті російської агресії та впливу війни на трансформацію української політичної еліти. У своїй роботі досліджую виклики, які постали перед політичною системою внаслідок повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році, а також механізми адаптації та оновлення політичної еліти. Окрему увагу приділено динаміці довіри громадян до еліт, запиту на оновлення влади та ролі європейської інтеграції як чинника зовнішньополітичної орієнтації.

Упродовж понад тридцяти років незалежності Україна проходила складний шлях трансформації політичної системи. Починаючи з радянської адміністративно-командної моделі, держава поступово переходила до демократичного управління. Цей процес супроводжувався формуванням нових еліт, адаптованих до умов політичної конкуренції, відкритості та відповідальності [2]. Однак залишки авторитарної культури управління, а також вплив олігархічних структур, продовжували зберігати значний вплив на формування політичних рішень.

З 2014 року, після анексії Криму та початку воєнних дій на Донбасі, зовнішня політика України зазнала кардинальних змін. Уряд України активізував курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, розпочав масштабні реформи у сфері оборони, безпеки, енергетики та управління. Проте саме повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році стало точкою

неповернення, після якої зовнішньополітичні пріоритети України остаточно трансформувалися у напрямі зміцнення стратегічного партнерства з країнами ЄС, США та НАТО. Умови війни стали лакмусовим папірцем для перевірки ефективності політичної еліти. Уряду довелося ухвалювати оперативні рішення в умовах постійної загрози, зруйнованої інфраструктури та гуманітарних криз. Це сприяло перегляду принципів лідерства: на перший план вийшли компетентність, відповідальність, стратегічне мислення та патріотизм [5].

Згідно з соціологічними дослідженнями, рівень довіри до політичної еліти залишається критично низьким. Лише 29% респондентів висловлюють довіру до представників влади, тоді як більшість населення зберігає скепсис [1]. Це пояснюється як історичним тлом (низька результативність попередніх реформ), так і недостатньою прозорістю сучасних механізмів ухвалення рішень. У такі періоди громадяни формують високі очікування щодо зміни лідерства, що пояснює підтримку нових облич під час виборів 2019 року (≈60%). Громадяни очікують не просто оновлення персонального складу еліти, але й реального реформування системи політичного управління [4]. Серед найважливіших вимог: боротьба з корупцією (62%), прозорість фінансування партій (48%), залучення молоді та громадських лідерів до процесів прийняття рішень (36%). Політична еліта має змінюватися не лише під тиском зовнішніх факторів, але й внаслідок внутрішнього оновлення. Необхідно реформувати систему політичної освіти, підтримувати регіональних лідерів, формувати нові платформи для залучення молоді до політичного процесу. Розвиток інструментів електронного врядування, запровадження цифрових платформ для громадського контролю та прозорості, а також підтримка інклюзивності в політичному представленні дозволять підвищити якість управління та відповідальність еліти перед громадянами [3].

У висновках наголошується, що ефективна зовнішня політика України в умовах війни неможлива без трансформації внутрішньої політичної системи. Тільки через оновлення еліти, підвищення її професійного рівня, зменшення впливу олігархів і посилення демократичних інститутів можливо досягти результативного представництва на міжнародній арені та захисту національних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Висновки до розділу 2.1 дипломної роботи: «Особливості політичної еліти України в пострадянський період».

[2] Розділ 3.3 дипломної роботи «Перспективи розвитку політичної еліти в умовах реформ».

[3] Алмонд Г., Пауелл Б. Порівняльна політика: Системи, процеси і політика. — К.: Основи, 2000.

[4] Афонін Е. А. Політична еліта в умовах трансформації українського суспільства. — К.: НАДУ, 2018.

[5] Парето В. Трактат загальної соціології. — К.: Юніверс, 2001.

Пилипенко Вікторія Вячеславівна
Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ
м. Київ, Україна
7505178@stud.kai.edu.ua
науковий керівник: завідувач кафедри
Третяк Олексій Анатолійович

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПОВЕДІНКУ ВИБОРЦІВ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

У воєнний період соціальні мережі стали невід’ємним інструментом не тільки передвиборчих кампаній, а й ширшого інформаційного протистояння в Україні. Замість традиційних газетних оголошень та телевізійних роликів кандидати вдаються до щоденних публікацій у Facebook, Instagram та Telegram, створення живих стрімів із пресконференцій і майстер-класів, а також до залучення аудиторії через інтерактивні опитування. Такий підхід дозволяє не лише миттєво інформувати про хід кампанії, а й безпосередньо реагувати на кризи й виклики, що виникають у зв'язку з військовими діями та економічними негараздами. Наприклад, під час локальних бомбардувань кандидати пояснювали суспільству логістику евакуації чи механізми отримання гуманітарної допомоги через прямі трансляції Telegram, залучаючи до діалогу волонтерів та місцеву громаду [1].

У рамках локальних передвиборчих кампаній повідомлення стали ще більш сегментованими: штаби кандидатів розробляли контент з урахуванням специфіки районів, використовуючи геотеги та регіональні групи Facebook для просування локальних ініціатив. У прифронтових областях акцент робили на питаннях безпеки й підтримки внутрішньо переміщених осіб, у південних громадах - на відновленні інфраструктури та забезпеченні прав місцевого бізнесу, а в центральних регіонах - на економічних програмах і

розвитку малого підприємництва. Такий підхід дав змогу політикам точніше реагувати на потреби виборців та налагоджувати тісніший контакт із різними соціальними групами.

Крім чисто політичних повідомлень, соціальні мережі активно використовувались для розвитку культурної дипломатії й зміцнення національної ідентичності. Прямі ефіри з концертів патріотичної музики, публічні лекції про історію незалежності України та зустрічі з ветеранами в Telegram-каналах збирали мільйонні перегляди. Ці культурні ініціативи допомогли сформувати єдиний наратив солідарності та патріотизму, залучивши до виборчого процесу також тих громадян, які раніше були менш політично активні.

Алгоритмічне ранжування контенту на платформах соціальних мереж, зокрема Facebook, призвело до формування так званих інформаційних «бульбашок», коли користувач здебільшого стикається з публікаціями, що підтверджують його власні погляди. У такому середовищі теми, які активно поширюються через реакції, коментарі та поширення, закріплюються як пріоритетні у сприйнятті реальності. Напередодні виборів 2019 року посилене висвітлення питань безпеки, соціального захисту військовослужбовців та реформування сектору оборони призвело до значного зростання користувацької активності у тематичних групах. Це свідчить про здатність алгоритмів не лише відображати інтереси громадян, а й формувати інформаційний контекст, у якому вони приймають політичні рішення [3].

Модель дифузії інновацій Басса демонструє механізм поширення політичних меседжів через «новаторів» та «іміраторів» у цифровому середовищі [2]. «Новатори», серед яких журналісти, блогери й ключові лідери громадської думки, запускали нові ідеї та заклики до реформи, після чого їх «імітували» звичайні користувачі мереж. У 2022 році прикладом стало пропагування ідеї об'єднання зусиль у воєнний час: офіційні телеграм-

канали передавали перші враження офіцерів, а потім меседжі швидко поширювалися у Facebook-спільнотах ветеранів, сприяючи позитивному сприйняттю волонтерських ініціатив [5].

Проте темна сторона мережевого простору проявляється через інформаційні атаки. За даними Howard & Kollanyi (2016), бот-мережі та «фабрики тролів» здатні згенерувати сотні тисяч штучних постів для дискредитації певних кандидатів [4]. В українському ж контексті ці інструменти були застосовані для поширення фейків про нібито корупційні схеми під час державних закупівель, що викликало хвилю недовіри до урядових структур. Навіть після спростування відповідні дописи продовжували циркулювати, створюючи ілюзію широкого суспільного незадоволення.

Таргетована реклама та мікротаргетинг дали політикам можливість налаштовувати охоплення за географічними, демографічними та поведінковими параметрами[6]. Так, за даними ОПОРА 2020 року, на політичну рекламу було витрачено понад $300 000, причому велика частина бюджетів припадала на столиці й ключові регіони Донбасу - стратегічно важливі для формування голосів електорату. Однак недостатньо чітке законодавче регулювання дозволяло приховувати частину видатків, створюючи нерівні умови для кампаній [6].

Боротьба з дезінформацією стала критичною складовою сучасних виборчих кампаній: фактчекінг-проєкти, зокрема StopFake, спростовували фейки про «розп’ятого хлопчика» в Слов’янську та про «швидке падіння Києва», але ці спростування часто не досягали тих аудиторій, які найбільше піддавалися маніпуляціям. Державні та міжнародні ініціативи з підвищення медіаграмотності, тренінги для журналістів і волонтерів дали змогу частково нейтралізувати інформаційні атаки, але лише комплексний підхід може забезпечити стійкість суспільства до подібних загроз.

Отже, соціальні мережі в умовах воєнного часу радикально змінили спосіб політичної комунікації в Україні: вони підвищили швидкість розповсюдження інформації й рівень залученості виборців, але одночасно створили нові виклики демократії. Для забезпечення прозорості виборчого процесу та мінімізації ризиків дезінформації потрібне чітке законодавче регулювання онлайн-реклами, розвиток інституцій модерації контенту та системні програми з медіаграмотності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розділ 2.1 дипломної роботи: «Використання соціальних мереж у передвиборчих кампаніях (2014-2020 рр.)»
2. Social identity correlates of social media engagement before and after the 2022 Russian invasion of Ukraine. *PMC Home*. URL: https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11445580/.
3. Розділ 1.2 дипломної роботи: «Соціальні мережі як сучасний інструмент політичної комунікації».
4. Howard, P. N., & Kollanyi, B. (2016). Bots, #Strikes and #Brexit: Computational Propaganda during the UK-EU Referendum. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2798311
5. Розділ 1.3 дипломної роботи: «Теоретичні моделі впливу соціальних мереж на громадську думку».
6. Звіт Громадянської мережі ОПОРА. (2020). Political Advertising in Social Media. URL: https://opora.ua/analytics/political-advertising-2020

Савкін Сергій Володимирович

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

7380419@stud.kai.edu.ua

науковий керівник: завідувач кафедри

Третяк Олексій Анатолійович

МИРОТВОРЧІ ОПЕРАЦІЇ ООН НА БАЛКАНАХ ЯК МОДЕЛЬ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЕТНОПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ У XXI СТОЛІТТІ

Сучасний світ перебуває в стані постійної нестабільності через поширення етнополітичних конфліктів, які становлять серйозну загрозу міжнародній безпеці та стабільності. Ці конфлікти нерідко призводять до масштабних гуманітарних катастроф, включаючи військові злочини проти цивільного населення та руйнування інфраструктури [1]. Балканський регіон з кінця XX століття є однією з найбільш проблемних зон з огляду на етнополітичні кризи, що супроводжувалися війнами в Боснії і Герцеговині, Косові та Македонії. У відповідь на ці виклики Організація Об'єднаних Націй розгорнула низку миротворчих місій, які мали на меті стабілізувати ситуацію та сприяти врегулюванню конфліктів [2]. Вивчення практики миротворчих операцій ООН у Балканах є надзвичайно важливим для розуміння ефективності міжнародних миротворчих механізмів. Зокрема, аналіз показує, що успіх миротворчих місій залежить від чіткості мандата, достатнього фінансування, міжнародної підтримки та координації між військовими, політичними та гуманітарними структурами [3]. Миротворча операція UNPROFOR у Хорватії та Боснії і Герцеговині зіткнулася зі значними труднощами, включаючи нездатність запобігти етнічним чисткам, однак місія UNTAES у Хорватії визнана успішною у реінтеграції спірних територій [4]. Ці різні результати свідчать про необхідність постійного вдосконалення підходів до миротворчості. Важливим аспектом є також співпраця ООН із

регіональними організаціями, що дозволяє об’єднати ресурси та підвищити ефективність миротворчих заходів. Крім того, важливою є підготовка та професіоналізм миротворців, які виконують завдання у складних та небезпечних умовах. Балканський досвід свідчить про те, що миротворчі місії мають еволюціонувати від традиційного спостереження до багатовимірних операцій, які поєднують військові, політичні та соціально-гуманітарні компоненти [1]. З огляду на сучасні виклики, зокрема російську агресію проти України, досвід Балкан може стати важливою основою для адаптації миротворчих стратегій у Східній Європі.

Таким чином, миротворчі місії ООН, незважаючи на певні недоліки, залишаються ключовим інструментом у збереженні миру та безпеки у зонах конфліктів. Подальше вдосконалення мандатів, підвищення фінансування, координації міжнародних дій та інтеграція сучасних технологій є необхідними для підвищення ефективності миротворчих операцій у майбутньому [2]. Водночас, важливо враховувати унікальні історичні, політичні та соціальні особливості кожного регіону для розробки адекватних і гнучких миротворчих механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання сучасної політики: словник-довідник для працівників ОВС / за ред. проф. М.П. Гетьманчука. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 188 с.
2. Акулов С. Міжнародні миротворчі операції як політичний інструмент врегулювання воєнно-політичних конфліктів. Політичний менеджмент. 2005. № 2. С. 165-172.
3. Банчук-Петросова О.В. Дипломатія у механізмі врегулювання міжнародних територіальних спорів. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. № 5. С. 9-21.
4. Боднар В. Сучасні теорії конфлікту. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія, Соціологія, Філософія. 2010. Вип. 15. С. 220-224.

Сергієнко Олексій Олексійович
Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ
м. Київ, Україна
7389811@stud.kai.edu.ua
науковий керівник: завідувач кафедри
Третяк Олексій Анатолійович

ВІД ОПОРУ ДО ІНТЕГРАЦІЇ: ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ УКРАЇНИ В ЕПОХУ ВІЙНИ

Європейський вибір України має глибоке історичне, геополітичне та ціннісне підґрунтя, яке особливо актуалізувалося після Революції Гідності 2013–2014 років. Європейська інтеграція стала не просто зовнішньополітичним курсом, а цивілізаційним вибором українського народу, що закріплено як у Конституції України, так і в суспільній свідомості. Цей стратегічний напрям поступово формувався ще з початку 1990-х років, коли Україна підписала Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом, а згодом - Угоду про асоціацію [2], яка стала дорожньою картою реформ у політичній, економічній та правовій сферах.

Після 2014 року, в умовах початку російської гібридної агресії, питання європейської інтеграції набуло нового значення як чинник безпеки, стійкості та міжнародної легітимності України. Повномасштабне вторгнення Росії у 2022 році стало переломним моментом: європейський вектор України остаточно перетворився з перспективи на необхідність. Вже в червні 2022 року Україна офіційно отримала статус кандидата на вступ до Європейського Союзу, що засвідчило безпрецедентний рівень політичної підтримки з боку ЄС та готовність української держави до трансформації навіть в умовах війни. Це рішення стало не лише символічним жестом солідарності, а й

практичним імпульсом до модернізації ключових інституцій [3]. Російська агресія, попри свою деструктивність, парадоксально сприяла прискоренню реформ в Україні, підвищила її політичну суб'єктність на міжнародній арені та активізувала процес імплементації європейських стандартів у таких сферах, як енергетика, екологія, цифровізація, судочинство та безпека праці. Зокрема, ухвалення Закону України «Про енергетичну ефективність» (2021) стало важливим кроком на шляху до гармонізації із Директивою ЄС 2012/27/ЄС [4], а політика з охорони навколишнього середовища враховує положення Директиви 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря. Також активно адаптується законодавство у сфері охорони праці відповідно до Директиви Ради ЄС 89/391/ЄЕС [6]. Процес європейської інтеграції в умовах війни характеризується не лише формальними юридичними змінами, а й значною зміною змісту політичного дискурсу. Європа для України більше не лише простір економічних вигод чи бюрократичних норм - це простір солідарності, безпеки, гуманізму, який протиставляється авторитарній, мілітаризованій моделі, що її нав'язує Російська Федерація. Європейські цінності - повага до прав людини, верховенство права, соціальна справедливість - стають внутрішньою потребою українського суспільства, яке переживає травму війни, але не втрачає прагнення до демократії. На тлі війни Європейський Союз продемонстрував нову якість відносин із Україною: крім гуманітарної, фінансової та військової допомоги, Україна фактично інтегрується у внутрішній ринок ЄС. Зокрема, відбулося приєднання до енергетичної мережі ENTSO-E, синхронізація митних процедур, тимчасове скасування тарифів та квот на український експорт. Паралельно ЄС підтримує Україну на інституційному рівні - через місії експертної допомоги, спільні проєкти та програми відновлення. Особливу роль відіграє План відновлення України, який має стати інструментом структурної трансформації країни відповідно до європейських підходів у сфері прозорого врядування, сталого розвитку, кліматичної політики та

верховенства права [3], [4]. Українське суспільство виявляє надзвичайно високий рівень підтримки європейської інтеграції - за соціологічними дослідженнями, понад 85% громадян висловлюють однозначну підтримку вступу України до ЄС. Цей фактор має вирішальне значення в контексті збереження політичної стабільності, формування реформаторської більшості у парламенті та реалізації складних інституційних змін, які необхідні для відповідності Копенгагенським критеріям [4].

Таким чином, війна не лише не зупинила євроінтеграційні процеси, а навпаки -стала каталізатором для глибших і більш рішучих змін. Вже сьогодні Україна демонструє здатність до системної адаптації європейських норм, активно долучається до нових ініціатив ЄС і закладає підвалини для майбутнього членства. Попереду - складний шлях реформ, переговорів і боротьби за довіру. Проте, якщо збережеться політична воля, громадянська активність та підтримка міжнародних партнерів, Україна має всі підстави стати повноправним членом Європейського Союзу. Європейська інтеграція в цьому контексті є не лише стратегічною метою, а й інструментом виживання, розвитку й перемоги в умовах війни та в повоєнний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Декларація Роберта Шумана (09.05.1950). URL: https://europewb.org.ua/deklaratsiya-shumana/

2. Про ратифікацію Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Закон України від 10.11.1994, №237/94-ВР.

3. Про енергетичну ефективність: Закон України від 21.10.2021 № 1818-IX.

4. Договір про заснування Європейської економічної спільноти (25.03.1957) № 994_017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text

5. Директива Ради 89/391/ЄЕС від 12 червня 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b23#Text

6. Директива Європарламенту і Ради 2008/50/ЄС від 21 травня 2008 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_950#Text

Стаднік Олександра Володимирівна

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

oleksandrastadnik7@gmail.com

науковий керівник: професор кафедри, доктор філософських наук

Недюха Микола Петрович

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ОБ'ЄКТ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Політична наука традиційно розглядає парламентаризм як фундаментальний інститут демократичного врядування, що забезпечує баланс між різними гілками влади, представляє інтереси громадян і виконує контрольні функції щодо уряду. Водночас у періоди глибоких криз, зокрема повномасштабних війн, роль парламентів зазнає трансформації, що викликає потребу в оновленому академічному осмисленні цього феномену. Російська агресія проти України створила унікальний емпіричний контекст, в якому парламентаризм в Україні та у світі виступає не лише як елемент політичної системи, а й як активний суб'єкт у формуванні національної та міжнародної політики [1].Після початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 року Верховна Рада України змушена була швидко адаптуватися до умов воєнного часу. Парламент зберіг свою працездатність, ухвалюючи критично важливі законопроєкти щодо національної безпеки, мобілізації, гуманітарної допомоги, санкційної політики, міжнародного співробітництва та протидії колабораціонізму [2].

Верховна Рада не припинила діяльності навіть під загрозою ракетних ударів, що свідчить про її інституційну стійкість — характеристику, яку

політична наука вважає ключовою для збереження демократії в умовах війни [3].Значну увагу також привертає зміна формату роботи парламенту. Було впроваджено дистанційні засідання, цифровий документообіг, а також прийнято низку рішень у рекордно короткі терміни, що раніше вважалося нетиповим для звичайного парламентського процесу. У той же час Рада не відмовилась від відкритості та легітимності — продовжувалися прямі трансляції, публікація протоколів і висвітлення дебатів [4].

Усе це стало прикладом так званої «кризової ефективності парламентаризму», що стає предметом окремого вивчення в сучасній політичній теорії [5]. Окремо варто згадати про активну зовнішньополітичну діяльність Верховної Ради. Українські парламентарі встановили стійкі канали комунікації з парламентами країн ЄС, США, Канади, Великобританії та інших демократичних країн. Було підписано десятки міжпарламентських угод, ухвалено численні резолюції про підтримку України, визнання дій Росії як геноциду українського народу, а також підтримано міжнародні санкції [6]. У політичній науці цей феномен називають «транспарламентарною дипломатією» — новітньою формою міждержавної взаємодії, де саме законодавчі органи виступають рушієм зовнішньої політики [7].Світові парламенти також відіграли важливу роль у міжнародній реакції на російську агресію. Конгрес США, Європейський парламент, Бундестаг, Палата громад Великобританії — усі вони прийняли низку рішень, що підтримують Україну на дипломатичному, військовому та гуманітарному рівнях [8]. Така активність демонструє розширення функціонального поля парламентаризму за межі класичної внутрішньої політики, що відзначається у сучасних компаративних дослідженнях [9].

Водночас парламенти, зокрема український, стали об’єктом гібридних атак — зокрема дезінформації, кібервтручання та спроб делегітимізації. Російська пропаганда намагається дискредитувати рішення Ради, поширюючи фейки про «нелегітимні закони» або «диктатуру». Саме тому

цифрова безпека, прозорість та публічна комунікація парламенту стали предметом окремого наукового аналізу в контексті захисту демократії [10].

Таким чином, війна спричинила суттєві зміни у функціонуванні інституту парламентаризму. Верховна Рада України продемонструвала не лише здатність адаптуватися до кризових умов, а й стати активним гравцем як у внутрішній, так і зовнішній політиці. Політична наука отримала унікальну нагоду для вивчення нових моделей парламентаризму в умовах надзвичайного стану, а також для формування теоретичних підходів до вивчення інституційної стійкості демократій. Аналіз українського та міжнародного досвіду вказує на те, що саме парламенти є ключовими у збереженні правової держави, свобод і легітимного врядування навіть у найскладніших умовах війни.

Список використаних джерел

1. Головатий, С. П. Парламентаризм: український досвід та європейські стандарти. Київ: Юрінком Інтер, 2021.

2. Колодій, А. Ф. Національна безпека і парламент: між теорією та практикою. Київ: Кондор, 2022.

3. Сушко, О. І. Політична стабільність у воєнний час: роль Верховної Ради. Львів: УКУ, 2023.

4. Офіційний сайт Верховної Ради України. rada.gov.ua

5. Шелест, Г. В. Інституційна стійкість парламенту в умовах війни. // Наукові записки НаУКМА. Політичні науки, 2023.

6. Whitmore, S. (2023). The Ukrainian Parliament in Wartime: Legislative Resilience and Democratic Values. East European Politics, 39(2), 145–162.

7. Bar-Siman-Tov, I. (2021). Parliaments and Crises: Challenges and Innovations. The Theory and Practice of Legislation, 9(1), 1–16.

8. NATO PA Reports on Support for Ukraine (2022–2024). nato-pa.int

9. Fish, M. S. (2006). Stronger Legislatures, Stronger Democracies. Journal of Democracy, 17(1), 5–20.

10. Kropatcheva, E. (2023). Hybrid Threats and Parliamentary Resilience: Case Studies in Central and Eastern Europe. Security and Human Rights, 34(1), 55–77.

Тарасенко Марія Костянтинівна

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

mashaatarasenko10@gmail.com

науковий керівник: професор кафедри, доктор філософських наук

Недюха Микола Петрович

МІГРАЦІЙНИЙ ЧИННИК В БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС

Питання міграції є одним із найбільш значущих викликів для Європейського Союзу (ЄС) протягом 21 століття. Це безпосередньо впливає на політику безпеки держав-членів. Масштабні міграції, спричинені війною, політичною нестабільністю, економічними труднощами та зміною клімату, змушують країни ЄС змінювати методи управління кордонами, інтеграції мігрантів та переслідування нелегальних мігрантів [1].

Вплив міграції на соціально-економічне становище країни є складним і багатоаспектним, у зв'язку з чим необхідно посилити систему національного регулювання міжнародної міграції з метою використання переваг участі держави в міграційних процесах. Фундаментальною складовою регулювання міграційних процесів є міграційна політика, яка являє собою систему спеціалізованих національних законів, які також містять норми щодо міграційних угод, спрямованих на регулювання потоків іммігрантів і біженців, а також на обмеження їх кількості. Крім того, це сприяє перетоку науково обґрунтованого людського капіталу, насамперед науковців та висококваліфікованих спеціалістів.

Незважаючи на очевидне посилення розвитку міграційної політики України в останні роки, необхідна концепція регулювання міграційних потоків, яка б відповідала світовим і міжнародним тенденціям міграції. Як наслідок, стратегічне планування та формування державної міграційної політики, що враховує інтереси країни, її абсолютні та порівняльні переваги,

стандарти наближення до світу, сьогодні є необхідними та важливими. Ці та інші питання впливають на важливість предмета дослідження [1].

Вибір теми дослідження ґрунтується на тому, що міграційна політика нерозривно пов'язана з національною та регіональною безпекою. З одного боку, нестримні міграційні потоки можуть призводити до соціальних конфліктів,

здорожувати економіку та становити загрозу у сфері тероризму. І навпаки, правильна міграційна політика може сприяти економічному зростанню, підтримувати демографічну стабільність і сприяти соціальній гармонії.

Вагомі теоретичні та практичні аспекти регулювання міжнародної міграції досліджені як вітчизняними, так і зарубіжними вченими, зокрема вченими Малиновською О.А., Алфьоровою С.М., Вишневською О.А., Комірною В.В., Чуприною О.О. та ін.

Безпрецедентна поведінка російського уряду щодо України призвела до кардинальних змін у житті всіх українців. Багато сімей були змушені залишити країну та шукати притулку за кордоном. Тепер Європейський Союз вважається місцем тимчасового проживання ще восьми мільйонів європейців. П'ять мільйонів з них були визнані біженцями. Це найбільша міграція вимушеного типу в сучасному світі [3].

У результаті, міграційна політика ЄС дедалі більше набуває елементів наднаціонального регулювання, що дозволяє швидше реагувати на загальноєвропейські виклики. Водночас, зростає необхідність забезпечення балансу між безпековими інтересами та захистом прав людини. Перехід до більш узгодженої політики в межах «Об'єднаної Європи» може включати розробку нових концептуальних підходів до управління міграцією, спрямованих не лише на стримування, а й на ефективну інтеграцію мігрантів.

Зокрема, можливе впровадження більш гнучких та гуманітарно

орієнтованих механізмів розподілу відповідальності між державами-членами. Також не виключається розширення використання цифрових рішень для управління міграційними процесами та забезпечення прозорості процедур. Врешті-решт, регулювання міграційних потоків у ЄС залишається складним політичним процесом, що потребує постійного діалогу, адаптації правової бази та поваги до європейських цінностей [4].

Міграційні процеси в Європі формуються під впливом численних зовнішніх і внутрішніх чинників — збройних конфліктів, економічної нестабільності, соціальної напруги, політичних переслідувань, а також кліматичних змін. Ці явища зумовлюють масове переміщення населення та створюють серйозні виклики для країн-членів Європейського Союзу. ЄС змушений шукати баланс між зобов'язаннями щодо захисту прав людини та забезпеченням внутрішньої безпеки, що часто викликає складні політичні дискусії [4].

Ефективна міграційна політика має бути багатовимірною: передбачати контроль над потоками, сприяти інтеграції мігрантів у соціальне та економічне життя, захищати права шукачів притулку і водночас підтримувати добробут та безпеку місцевого населення. Зростання кількості мігрантів і біженців нерідко чинить тиск на інфраструктуру, ринок праці, систему охорони здоров'я та освіти. Це може провокувати невдоволення у приймаючих суспільствах, спричиняючи соціальну напругу та політичну радикалізацію [3].

Міграційна політика Європейського Союзу є складним і динамічним механізмом, що балансує між прагненням до спільної європейської відповіді та збереженням суверенітету держав-членів. Попри існування спільних нормативів, кожна країна реалізує політику у своєму правовому, соціальному та безпековому

контексті. Це спричиняє нерівномірність підходів, а відтак — труднощі в досягненні повної солідарності й ефективного розподілу навантаження.

Децентралізований характер міграційної політики ускладнює координацію дій, знижує швидкість реагування на кризи та зменшує довіру між окремими країнами [4].

Разом із тим, успішні приклади інтеграції та гуманного поводження з мігрантами демонструють, що відповідальні підходи є можливими. ЄС потребує глибшої співпраці, оновлення нормативної бази та посилення інституційної взаємодії. Необхідно також розвивати механізми розподілу мігрантів, фінансової підтримки країн першого прийому та спільного реагування на надзвичайні ситуації. Майбутнє міграційної політики має ґрунтуватися на довірі, взаємній підтримці та дотриманні європейських цінностей.

Лише скоординовані зусилля можуть забезпечити стабільність, розвиток і збереження гуманітарних і демократичних засад, на яких побудований Європейський Союз. У цьому контексті ефективна та справедлива система управління міграцією стає не просто викликом, а умовою подальшого мирного співіснування, соціальної згуртованості та прогресу Європи [2].

Міграційна політика Європейського Союзу перебуває в епіцентрі суспільно-політичного та правового діалогу, що вимагає всебічного й зваженого підходу до її вдосконалення. Сучасні виклики, зокрема зростання глобальної міграції, змушують країни-члени ЄС переглядати усталені підходи, спираючись на принципи прав людини та солідарності [2].

Отже, Міграційна політика Європейського Союзу є складним та динамічним інструментом реагування на глобальні виклики сучасності. Її ефективність залежить від балансу між національними інтересами держав-членів та необхідністю спільних рішень на рівні ЄС. Важливою умовою сталого розвитку є впровадження узгоджених, гуманних та інноваційних підходів до управління міграцією. Лише за таких обставин ЄС зможе забезпечити безпеку, соціальну стабільність та дотримання європейських цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безуглий П. Г. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів. *Політичне життя*. 2018. № 1. С. 5-13

2. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія. К., 2018. 472 с.

3. Сокуренко В. А., Хрякова Н. О. Міграційна політика ЄС: сучасні парадигми. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право.* 2021. Вип. 63. 243 с.

4. Пак А. К. Проблеми міграційної політики європейських країн і шляхи їх вирішення. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.* 2017. № 6. С. 54-57.

Тарасов Макар Тарасович

Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

realrisecsgo@gmail.com

науковий керівник: доктор філософії

Мендрін Олексій Вікторович

РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК АКТОРИ ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

У вступі дипломної роботи наголошується, що в умовах повномасштабної війни релігійні організації стали одними з ключових недержавних акторів, здатних впливати на політичний процес, мобілізувати ресурси та підтримувати моральну стійкість суспільства [1]. Їхня роль значно зміцнилася через те, що державні інститути в багатьох випадках не справляються з усіма викликами війни — гуманітарними, комунікаційними, моральними.

Важливо, що релігійні організації мають глибоке укорінення у громадах, високу довіру населення й розвинені міжнародні зв'язки. Вступ підкреслює, що вони не тільки закликають до молитви й духовного єднання, а й стають провідниками політичних сигналів, наприклад, підтримки української армії, засудження агресії, захисту прав постраждалих. У цьому контексті досвід України стає унікальним прикладом взаємодії релігії та політики в умовах війни [2].

Висновки дипломної роботи акцентують на тому, що релігійні організації в Україні виступають не просто моральними чи духовними

центрами, а стають **повноцінними політичними акторами**, які впливають як на внутрішню політику, так і на міжнародну репутацію держави [1]. Їхній вплив проявляється у трьох основних вимірах: гуманітарному, комунікаційному та політичному.

Гуманітарний вимір полягає в організації допомоги постраждалим, біженцям, військовим; комунікаційний — у трансляції моральних орієнтирів для громадян; політичний — у формуванні порядку денного, участі в обговоренні законодавчих ініціатив, впливі на публічні дискусії. Як підкреслює Amnesty International, українські релігійні організації стали захисниками прав людини, виступаючи на боці справедливості та підтримуючи соціально вразливі групи [3].

Висновки роботи також наголошують на потребі **балансу**: з одного боку, використання потенціалу релігійних організацій у політичному житті, а з іншого — недопущення їхньої політизації та радикалізації, щоб зберегти моральний авторитет і міжконфесійну рівновагу [1].

Підсумовуючи основні висновки дипломної роботи, можна зазначити, що релігійні організації в умовах війни виконують **стратегічну роль** у підтримці національної єдності, мобілізації ресурсів та відновленні довіри в суспільстві [1]. Їхня активність поширюється на численні сфери — від гуманітарної допомоги до участі в міжнародній адвокації. Це робить їх важливими союзниками держави, особливо в контексті гібридної війни, де моральна й інформаційна складова не менш значущі, ніж військова.

Водночас дипломна робота звертає увагу на виклики: політизація релігії, можливі міжконфесійні конфлікти, ризики зовнішнього впливу через релігійні канали. Саме тому в умовах післявоєнного відновлення релігійні організації можуть і повинні стати **партнерами у формуванні демократичного, справедливого й інклюзивного суспільства**, використовуючи свій моральний авторитет і мережевий ресурс для

просування цінностей свободи, прав людини та громадянської солідарності [1; 2].

Таким чином, як підкреслюють аналітики Центру Разумкова, український кейс демонструє унікальну синергію релігійного та політичного факторів у зміцненні національної стійкості, що заслуговує на увагу дослідників, практиків і міжнародних партнерів [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1) Дипломна робота (вступ, розділ 2, висновки): «Релігійні організації як актори політичного процесу в Україні».

2) Центр Разумкова. *Аналітична доповідь «Релігія і політика в Україні»*. – 2022.

3) Amnesty International. *Доповіді щодо прав людини та релігійних свобод*.

Хоменко Тетяна Віталіївна
Факультет психології, комунікацій та перекладу, КАІ
м. Київ, Україна
7488037@stud.kai.edu.ua
науковий керівник: доктор філософії
Караман Костянтин Валерійович

ДИПЛОМАТІЯ ВІЙНИ: ПОЛІТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ УКРАЇНИ

Повномасштабна агресія Росії проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, стала точкою неповернення як для української безпекової політики, так і для її зовнішньополітичного вектора. Питання національної безпеки перестало бути внутрішньою компетенцією органів державної влади та набуло глобального виміру. У цих умовах зовнішня політика України трансформувалася у стратегічний інструмент виживання, зміцнення державності й формування міжнародної підтримки, що має безпрецедентне значення для національної стійкості.

Одним із головних здобутків останніх років стала консолідація міжнародної коаліції на підтримку України, до якої входять держави ЄС, НАТО, країни Великої сімки, а також нові партнери з Глобального Півдня. Через активну публічну дипломатію, персональні звернення Президента Володимира Зеленського до парламентів і суспільств інших країн, участь України в глобальних форумах та форматах (Давос, Мюнхенська конференція, Генасамблея ООН тощо) було збережено постійний фокус міжнародної уваги на Україні як на форпості європейської демократії [1]. У зовнішньополітичній площині національна безпека України реалізується через три ключові напрями: інтеграція в євроатлантичні структури,

мобілізація глобальної допомоги, розширення геополітичних горизонтів шляхом зміцнення відносин з країнами Азії, Африки та Латинської Америки.

Стратегія євроатлантичної інтеграції, закладена в Стратегії національної безпеки України (2020) та конкретизована в подальших документах, зокрема в Указі Президента №121/2021 «Про Стратегію воєнної безпеки України», визначає членство в НАТО та ЄС як пріоритетні цілі безпекової політики. Вступ України до програми НАТО DIANA, перехід на стандарти НАТО у військовій сфері, участь у спільних навчаннях, запуск рамкових оборонних програм зі США та Великою Британією - все це формує нову якість безпекової взаємодії [2]. Отримання статусу кандидата на членство в ЄС у червні 2022 року стало не лише політичним жестом, а й елементом стратегічного укорінення України у європейському просторі безпеки [3].

Разом з тим, ключовим відкриттям останніх двох років стала переоцінка значення співпраці з країнами Глобального Півдня. Ініціатива «українсько-африканського ренесансу», підтримана МЗС України, передбачає відкриття посольств, реалізацію гуманітарних програм і просування ініціативи «Зерно з України», яка демонструє спроможність України бути не лише реципієнтом, а й донором допомоги [4]. Така дипломатія дозволяє Україні вибудовувати нові коаліції, формувати антивоєнні наративи в регіонах, де раніше домінувала Росія, і зменшувати вплив дезінформації.

Інформаційна безпека є ще одним важливим зовнішньополітичним фронтом. У роботі українських дипломатичних місій, Центру стратегічних комунікацій та керівництва держави вибудовано потужну систему кризової комунікації, яка не лише протидіє ворожій пропаганді, а й формує у світі образ України як сильної, вмотивованої та демократичної держави. Саме завдяки інформаційній прозорості та емоційній відкритості українського

лідерства вдалось досягти високого рівня довіри з боку міжнародної спільноти [1].

Важливим політичним уроком війни є усвідомлення того, що безпека не обмежується обороною. Вона включає гуманітарну, економічну, цифрову, історичну та навіть культурну компоненти. Як зазначено у дослідженні, саме комплексний підхід до національної безпеки дозволив Україні уникнути колапсу в перші тижні війни, зберегти державне управління, цифрову інфраструктуру, забезпечити роботу «Дії» та електронних сервісів [2]. Надзвичайно важливим аспектом стала участь політичної еліти у формуванні чіткої зовнішньополітичної стратегії, де лідерство президента та уряду відіграло ключову роль у створенні міжнародного консенсусу навколо України як жертви агресії, а не джерела конфлікту [1].

Варто зауважити, що війна стала каталізатором переосмислення моделі державного управління. В умовах війни сформувався новий тип політичної відповідальності, в якому дипломатія, громадянська активність і стратегічна комунікація працюють як єдине ціле. Це дозволяє говорити про появу в Україні нової культури безпеки, яка базується на довірі, відкритості, моральному авторитеті лідерів і готовності суспільства брати участь у формуванні безпечного середовища [2].

Таким чином, політичні інструменти національної безпеки України в зовнішньополітичному вимірі не лише витримали тиск війни, а й трансформувалися у систему глобального партнерства. Дипломатія стала не просто продовженням внутрішньої політики, а однією з ключових ліній оборони. Саме на основі здобутого досвіду можна стверджувати, що майбутня післявоєнна модель розвитку України значною мірою залежатиме від здатності зберегти та розвинути ці зовнішньополітичні досягнення, а також - від готовності перетворити уроки війни на сталу стратегію взаємодії зі світом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Висновки до розділу 3.3 дипломної роботи: «Роль політичної еліти в утвердженні національного інтересу».

2. Розділ 4.1 дипломної роботи: «Оцінка впроваджених стратегій у сфері національної безпеки».

3. Указ Президента України №392/2020 «Про Стратегію національної безпеки України» - https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037

4. Міністерство закордонних справ України. Офіційна інформація про ініціативу «Зерно з України» - https://mfa.gov.ua

Шегера Владислава Романівна

Факультет психології, комунікації та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

vladislavashegera250204@ukr.net

науковий керівник: кандидат політичних наук,

Круглашов Андрій Анатолійович

ВПЛИВ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН НА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

У XXI столітті кліматичні зміни постають як один із найсерйозніших глобальних викликів, що кардинально впливають не лише на природне середовище, а й на соціально-економічний та політичний розвиток країн. Серед держав, які особливо гостро відчувають ці наслідки, є Україна — з її складною географічною структурою, пострадянською спадщиною в екологічній політиці та високою вразливістю до зовнішніх впливів. Саме тому дослідження впливу кліматичних змін на формування сучасної екологічної політики України набуває стратегічного значення для сталого розвитку країни [1].

Кліматичні зміни в Україні проявляються у зростанні середньорічної температури, зниженні рівня опадів у деяких регіонах, зростанні частоти посух, повеней та інших екстремальних погодних явищ. Ці процеси мають як природний, так і антропогенний характер, посилюючи деградацію ґрунтів, втрату біорізноманіття та погіршення якості водних ресурсів [1]. У свою чергу, це впливає на продовольчу безпеку, стан здоров’я населення та стійкість критичної інфраструктури, особливо в сільськогосподарських регіонах.

Україна, як і інші країни, не може розглядати кліматичні проблеми лише у внутрішньому вимірі. Зміна клімату стала глобальною проблемою, яка потребує міжнародної координації. Механізми глобальної кліматичної політики формувалися протягом останніх десятиліть і втілилися в ключових міжнародних документах — Рамковій конвенції ООН про зміну клімату, Кіотському протоколі та Паризькій угоді. Вони визначають зобов'язання країн щодо скорочення парникових викидів і адаптації до кліматичних змін [2].

Міжнародне співробітництво також включає принципи фінансової підтримки для країн, що розвиваються, сприяючи їм у подоланні кліматичних викликів. Україна, будучи стороною цих угод, має змогу користуватися перевагами глобальних фінансових інструментів — таких як Зелений кліматичний фонд чи Глобальний екологічний фонд — для реалізації кліматичних ініціатив [3].

З урахуванням міжнародного досвіду, Україна поступово інтегрує кліматичні пріоритети в національне законодавство. Створюються стратегії адаптації до кліматичних змін, визначаються вразливі сектори економіки, формуються державні органи, відповідальні за координацію екологічної політики. Наприклад, сільське господарство та енергетика — ключові галузі, які найбільше страждають від змін клімату — стали пріоритетними у впровадженні «зелених» технологій та адаптаційних заходів [4].

Важливим напрямом національної кліматичної політики є гармонізація з Європейським зеленим курсом, що охоплює широкий спектр секторів — від транспорту до промисловості. Європейський зелений курс орієнтований на досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, і адаптація до його положень відкриває Україні нові можливості для модернізації економіки та зміцнення енергетичної безпеки [5].

Однак реалізація кліматичної політики вимагає подолання низки викликів: нестача фінансування, недостатній рівень інституційної

спроможності, нерівномірність регіонального розвитку та недостатня обізнаність громадськості щодо екологічних питань. Саме тому роль громадянського суспільства, наукових інституцій і приватного сектору набуває критичного значення для формування стійких екологічних рішень [5].

Крім того, війна в Україні спричинила суттєві екологічні збитки, ускладнила доступ до природних ресурсів, а також спричинила руйнування екологічної інфраструктури. У цих умовах зростає потреба у впровадженні концепції «зеленої» післявоєнної відбудови, яка включає розвиток енергоефективних технологій, зменшення вуглецевого сліду та екологічну реабілітацію пошкоджених територій [4]. Адаптаційні заходи в Україні охоплюють модернізацію водогосподарських систем, розвиток стійкого землеробства, збереження та відновлення лісів, проєкти з озеленення міських просторів і вдосконалення системи містобудування. Кліматичні ризики також враховуються в державному плануванні через системи моніторингу та оцінки вразливості [4].

Нова парадигма кліматичної політики потребує інноваційного управління: впровадження цифрових технологій, розробки механізмів прозорого звітування, формування ефективної системи екологічної освіти. Участь громадян у процесах ухвалення рішень підвищує легітимність екополітики, а підвищення рівня медіа грамотності сприяє зміцненню громадської відповідальності [5].

Важливою умовою ефективності національної політики є її інтегрованість — синхронізація екологічних, енергетичних, соціальних і економічних цілей. Такий підхід дозволяє уникати конфліктів інтересів між секторами, забезпечує ефективне використання ресурсів і дозволяє досягти кліматичної рівноваги в довгостроковій перспективі [5]. Особливої ваги набуває зміцнення міжнародної кліматичної дипломатії. Активна участь у кліматичних самітах, ініціювання регіональних проєктів, обмін досвідом і

залучення міжнародних партнерів до «зеленої» трансформації — усе це є не лише екологічною, але й геополітичною стратегією [3, 5].

В умовах зміни клімату довкілля перестає бути лише фоном для соціально-економічного життя. Воно стає активним чинником впливу, який вимагає перегляду стратегічних пріоритетів. Кліматична політика в Україні вже перетворюється на мультисекторну платформу, яка охоплює інфраструктуру, енергетику, освіту, охорону здоров'я та міжнародну безпеку [5].

Отже, зміна клімату не є виключно екологічним питанням — це виклик, який охоплює всі аспекти життя суспільства. Екологічна політика України в умовах глобальних змін повинна бути системною, стратегічно орієнтованою та гнучкою. Забезпечення адаптаційної здатності держави, зміцнення міжнародного партнерства, розвиток екологічної культури населення та наукова підтримка — це ключові чинники, що визначатимуть спроможність України протистояти викликам кліматичної епохи й перетворити їх на можливості для сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висновки до розділу 1 дипломної роботи « Теоретичні засади вивчення кліматичних змін та їх впливу на екологічну політику».

2. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Офіційний веб-сайт. URL: https://mepr.gov.ua/

3. Висновки до розділу 2 дипломної роботи «Глобальний рівень регулювання питань, пов'язаних із зміною клімату».

4. Висновки до розділу 3 дипломної роботи «Проблематика кліматичних змін в екологічній стратегії України».

5. Загальні висновки до дипломної роботи.

Шегера Діана Романівна

Факультет психології, комунікації та перекладу, КАІ

м. Київ, Україна

diana.shegera25@gmail.com

науковий керівник: кандидат політичних наук,

Круглашов Андрій Анатолійович

ПРОТИДІЯ ФЕЙКАМ ТА ІНФОРМАЦІЙНИМ ЗАГРОЗАМ У КРАЇНАХ ЄС: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ВИКЛИКИ

У сучасному світі інформація стала не лише джерелом знань, а й потужною зброєю, здатною впливати на політичні процеси, дестабілізувати суспільства та підривати державні інститути. Особливо гостро це відчуває Європейський Союз, який упродовж останніх років зіштовхується з хвилями дезінформації, спрямованими на послаблення єдності, підрив демократичних цінностей і втручання у внутрішньополітичні процеси. Систематичні інформаційні атаки, зокрема з боку російської федерації, засвідчили необхідність розробки ефективних інструментів інформаційної безпеки [1].

Поширення фейкових новин набуло масового характеру завдяки стрімкому розвитку цифрових технологій. Соціальні мережі, платформи для обміну контентом та автоматизовані алгоритми персоналізації стали зручними каналами для поширення маніпулятивних наративів. У таких умовах традиційні засоби масової інформації втратили монополію на формування громадської думки, а користувачі стали більш вразливими до впливу фейків [1].

У відповідь на ці виклики Європейський Союз розробив багаторівневий підхід до боротьби з дезінформацією, який включає правові, технічні, освітні та дипломатичні інструменти. Значною подією стало впровадження оновленого Кодексу практики щодо дезінформації, що

регламентує відповідальність цифрових платформ за поширення фейків, зобов'язуючи їх виявляти, маркувати або видаляти неправдивий контент [2].

Суттєвим кроком також стало створення спеціалізованих інституцій, зокрема East StratCom Task Force, що займається аналізом російської пропаганди та оперативним розвінчанням фейкових повідомлень. Крім того, функціонує Європейська цифрова медіа-обсерваторія, яка координує дослідження інформаційного простору та налагоджує співпрацю між науковцями, медіа та технологічними компаніями [3].

Не менш важливим елементом боротьби з дезінформацією стало підвищення медіаграмотності населення. У країнах ЄС активно запроваджуються освітні програми для школярів, студентів і державних службовців, що формують критичне мислення та навички перевірки інформації. Такий підхід сприяє підвищенню стійкості суспільства до маніпуляцій [3].

Варто звернути увагу на те, що держави-члени ЄС мають власні національні стратегії протидії фейкам, адаптовані до їхніх внутрішніх реалій. Наприклад, Франція ухвалила закон про протидію інформаційним маніпуляціям під час виборів, а Німеччина вжила заходів щодо блокування фейкових новин у соціальних мережах. У Балтійських країнах робиться акцент на інформаційній безпеці та національній свідомості, зокрема через підтримку незалежних ЗМІ та фактчекінгових платформ [3].

Особливу увагу слід приділити співпраці між ЄС та Україною. Після 2014 року Україна опинилася на передовій боротьби з дезінформацією. Була створена низка державних інституцій, таких як Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, а також запроваджено санкції проти російських медіа, що стали інструментами гібридної агресії [4]. Велику роль у цій боротьбі відіграє громадянське суспільство. Фактчекінгові ініціативи на кшталт StopFake чи VoxCheck не лише виявляють неправдиві наративи, а й виконують важливу просвітницьку місію [5]. Україна також активно

співпрацює з європейськими структурами в рамках програм безпеки та обміну інформацією, що дозволяє об’єднати зусилля в боротьбі з фейками [4].

Проте виклики залишаються значними. Російська пропаганда постійно еволюціонує, адаптується до змін медіаекосистеми та використовує нові канали комунікації, зокрема TikTok, Telegram та YouTube. Саме тому ЄС розширює сферу дії законодавства на нові цифрові середовища, регулюючи алгоритмічну рекомендацію контенту та встановлюючи прозорість реклами [6].

Майбутнє боротьби з дезінформацією залежить від активного залучення всіх секторів – державного, приватного та громадянського. Розробка спільних стандартів безпеки, обмін досвідом між державами-членами, підтримка незалежної журналістики та посилення кібербезпеки – ключові завдання на найближчі роки [6]. Варто також відзначити значення стратегічних комунікацій, які дозволяють не лише реагувати на інформаційні атаки, а й формувати позитивний наратив про європейські цінності, демократію та верховенство права. ЄС активно розвиває власні інформаційні кампанії, які мають зміцнювати довіру до інституцій та формувати інформаційно зріле суспільство [6].

На цьому тлі досвід України є надзвичайно цінним для країн ЄС. Саме Україна своїм прикладом показує, як у критичних умовах війни можливо зберегти інформаційну цілісність, залучаючи інституційні, технічні й освітні ресурси одночасно. Цей досвід варто масштабувати в межах європейської безпекової політики [4]. Одним із перспективних напрямів є впровадження штучного інтелекту для аналізу фейкових наративів і автоматичної модерації контенту. Проте це потребує жорстких етичних стандартів, щоб уникнути цензури та зберегти баланс між безпекою та свободою слова.

Отже, дезінформація – це не лише питання інформаційної гігієни, а стратегічний виклик для європейської демократії. Боротьба з дезінформацією

вимагає системності, довгострокового планування та ефективної координації на всіх рівнях. Європейський Союз демонструє приклад того, як у відповідь на інформаційну агресію можна сформувати стійку систему захисту, яка базується на праві, інституціях та довірі громадян. Водночас досвід України доводить, що навіть в умовах війни можливо протистояти пропаганді, якщо суспільство згуртоване, а держава – рішуча. Це формує новий стандарт інформаційної безпеки, який має бути спільною відповіддю на сучасні загрози.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Висновки до розділу 1 дипломної роботи « Теоретичні основи протидії дезінформації в сучасному медіапросторі ЄС».
2. Європейська комісія. Звіт про дезінформацію: реагування ЄС на російську агресію. Офіційний портал Європейського Союзу. веб–сайт. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-democracy/action-against-disinformation_en
3. Висновки до розділу 2 дипломної роботи «Досвід ЄС у сфері протидії дезінформації».
4. Висновки до розділу 3 дипломної роботи «Особливості протидії російській агресії в Україні».
5. StopFake. Офіційний вебсайт. веб – сайт. URL: https://www.stopfake.org/

Алєксєєнко Артем Ігорович

Аспірант кафедри політології, соціології
та публічного управління
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ФОРМА ПРАВЛІННЯ В СУЧАСНОМУ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОМУ ДИСКУРСІ

Однією з найважливіших тенденцій міждисциплінарного наукового дискурсу є використання сучасних технологій для зміцнення демократичних процесів. Електронне голосування, онлайн-консультації та мобільні програми для участі громадян у політичному житті стають все більш поширеними. Це не лише збільшує участь громадян у прийнятті рішень, а й робить процеси інституалізації форм правління доступнішими та прозорішими. А. Мацюк, аналізуючи співвідношення громадянського суспільства і політико-правового режиму, справедливо зауважує, що політико-правовий режим відображає методи, якими здійснюється державна влада. Якщо громадянське суспільство це сукупність відповідних суб'єктів, якими є передусім громадяни, політичні партії, громадські об'єднання (профспілки, союзи, спілки, рухи та ін.), то політико-правовий режим являє собою динамічну складову організації форми держави, відображає реалії діяльності самої державної влади. На сучасному етапі розвитку громадянського суспільства наша держава, у цьому аспекті, є поки що слабкою з неефективним державним механізмом, який стримує розвиток інститутів громадянського суспільства. Натомість, при подальшій відсутності високорозвиненого громадянського суспільства Україна ризикує перетворитися в авторитарну (недемократичну) державу [1, с. 18].

Слід брати до уваги, що модернізація демократії – це складний і багатогранний процес, що взаємодіє з різними аспектами сучасного суспільства. Розуміння та підтримка цих тенденцій необхідні для побудови

більш стійких та чуйних демократичних систем, здатних ефективно справлятися з викликами сучасного світу. Особливо нагальним це питання є для відносно нових незалежних держав, які досі перебувають під політичним впливом росії. Р. Мартинюк слушно зауважує про неодноразові зміни форми правління у напрямі посилення начал парламентаризму у сучасному Киргизстані. Це суттєво відрізняє Киргизстан від низки інших країн пострадянського простору, у яких відбулося конституційне оформ- лення президентського авторитаризму і форма правління незмінно відображала тенденцію посилення влади глави держави. Однак останній перегляд форми правління, що відбувся за результатами конституційного референдуму від 11 квітня 2021 р., знову відновив у Киргизстані вкрай президенціалізовану республіку [2, с. 27].

Отже, глобальні виклики, такі, як пандемії, тероризм та кібератаки, а також повномасштабні військові дії, можуть чинити тиск на форми правління, вимагаючи перебудови для оперативної та координаційної реакції на світовому рівні. Нездатність ефективно протидіяти таким загрозам може підірвати довіру громадян до існуючих урядових та представницьких інституцій.

Таким чином, трансформація форми правління у міждисциплінарних дискусіях сучасності призводить до консенсусного твердження про неявну трансформацію цього явища. Йдеться про зміну змісту та значення форми правління як формальної структури.

У політичних обговореннях суспільства трансформації форма правління стає об'єктом діяльності неформальних груп інтересів з метою збільшення політичного впливу та досягнення політичних цілей. Це породжує науково-практичний дискурс. Такі традиційні аспекти форми правління політичному вимірі як баланс повноважень гілок влади, статус домінант- ного в системі стримувань і противаг, можливості формування гібридних форм правління поступово змінюється. Фокус уваги припадає на

нормативне забезпечення прав міноритарних груп та меншин, забезпечення відповідності міжнародним інтеграційним утворенням, а також оптимальності механізмів ухвалення рішень в умовах глобальних криз.

У зв'язку з цим для сучасної України концептуальним підґрунтям трансформації форми правління є інституалізація парламентської республіки у післявоєнний період. Вимоги та вектор євроінтеграції спричиняють необхідність відповідності відносинам ліво- право і дихотомії, яка відображає реалії глибинного структурування суспільства за партійною ознакою. За відсутності такої відповідності Україна буде й надалі розглядатися як трансформаційна, перехідна держава яка виходить за межі держав, які вже приєдналися до євроспільноти. Відповідно подальшими напрямками наукових пошуків є розгляд значення парламентаризму в контексті розвитку форм правління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мацюк А. А. Історико-теоретичні аспекти форм державного правління в умовах кон- ституційного розвитку України. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2012. № 5. С. 16–21.

2. Мартинюк Р. С. Конституційна реформа в Киргизстані 2021 року: зміна форми прав- ління. Право України. 2021. № 9. С. 26–39.

Павленко Андрій Олександрович
Аспірант кафедри політології, соціології
та публічного управління
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПОСТДЕМОКРАТІЯ ТА СУЧАСНІ ДОСЛІДНІ КОНТЕКСТИ

Потреба характеристики міждисциплінарних і фахових політологічних досліджень постдемократії викликана необхідність ревізії усталених підходів щодо успіху демократичного транзиту. Події у Центральній та Східній Європі на пострадянському просторі та навіть в окремих державах сталої демократії спонукають до переосмислення розвитку демократичних політичних систем в контексті нових реалій. Демократичний відкат (slideback) в таких країнах як Угорщина, Польща, Словаччина, виклики політико-маніпулятивних інвазій в Грузії і Молдові дозволяють стверджувати, що демократичний вектор руху окремих суспільств та кінцева мета розбудови спроможної та самовідтворюваної демократії ставиться під сумнів. В умовах такої концептуальної невпевненості існує необхідність огляду сучасних тенденцій пошуку міждисциплінарних та фахових проєкцій майбутнього демократії.

Науковий дискурс стосовно демократичних цінностей та інституцій є багатовимірним і різнеспрямованим. Відповідно доречно з'ясувати імпульси досліджень та напрямки оцінювання постдемократії як тенденції, яка має реальне втілення, а також як певного способу реакції експертної та академічної спільноти на послаблення авторитету демократій в усьому світі [3].

Для сучасної України дискурсивне середовище постдемократії є певним викликом в контексті подальшої мотивації орієнтації на європейські цінності та в цілому розбудови демократичної держави. Загроза військового знищення українства суперечить всім міжнародно-правовим настановам та практиком національного самовизначення. Відповідно українська наукова спільнота політичних наук також має дати відповідь на питання збереження демократичних принципів розвитку національної державності, укріплення громадянського суспільства, захисту прав людини тощо.

Цифровізація політичного середовища також формує низку подій та явищ, які потребують фахової оцінки. Ідеться про відображення в наукових розробках процесів цифрового авторитаризму, ігнорування потреб та практик політичного представництва та тенденцій панування мовчазної більшості [1].

Медіакратія, яка вважалася зручною метафорою для позначення практик маніпулювання за допомогою традиційних ЗМІ, в період діджитальної революції набула конкретних проявів. Ідеться насамперед про цілеспрямований маніпулятивний вплив на політичну свідомість з конкретною метою забезпечення бажаної політичної поведінки. У таких умовах ліберальна демократія традиційного типу шукає шляхи децентралізованої та мережної відповіді на діяльність деструктивних акторів.

Правознавчі, філософські та соціологічні дослідження акцентують увагу на загальному зниженні значення демократії як цінності. Політологічні розробки вказують на конкретні інституційні наслідки антидемократичних практик. Водночас на сучасному етапі постдемократія не стала базовим та основним трендом, попри наявність одіозних спроб обмеження прав і свобод та агресивне утвердження політичної переваги. Демократичне лідерство все ще потребує широкої підтримки суспільства. Відповідно в подальших дослідженнях теми постдемократії доречно уникати вільного тлумачення історичних аналогій, публіцистичних метафор та необґрунтованих узагальнень [2].

Для сучасної України антидемократичні тренди та наративи в окремих країнах несуть небезпеку знецінення перетворення національної політії на спроможну і демократичну. Водночас на противагу цим тенденціям слід зазначити, що демократична свідомість та демократична політична поведінка є єдиним способом виживання України в умовах російської агресії, оскільки означені цінності та інституції формують ідентичність та відмінність України від її супротивників. Зазначені аспекти стануть вектором розвитку наших подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Crouch C. Coping with Post-Democracy URL:https://fabians.org.uk/wp-content/uploads/2012/07/Post-Democracy.pdf
2. Mareta D. Is it post-democracy; or maybe authoritarian neo/liberalism? URL:https://theloop.ecpr.eu/it-is-post-democracy-or-is-it-maybe-authoritarian-neo-liberalism/
3. Post Democracy: the challenge for Europe. URL:https://feps-europe.eu/post-democracy-challenge-europe/